

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

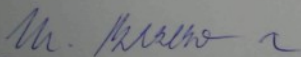
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

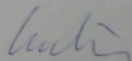
pro (kandidát): Martina Pincová, DiS.
adresa: Holandská 19/755, Praha 10
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: **Negativní důsledky výkonu trestu odnětí svobody**
Název BP v angličtině: **Negative After-Effects of Imprisonment**
Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

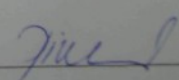
děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Martina Pincová

Datum: 1.2.2010

Podpis:

Název BP: NEGATIVNÍ DŮSLEDKY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Podpis:

Cíl: Popsat výkon trestu odnětí svobody. Zjistit a popsat negativní důsledky výkonu trestu odnětí svobody pro jedince.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Nestandardizovaný dotazník

Literatura: VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-678-0.

MEZNÍK, Jiří, KALVODOVÁ, Věra, KUČTA, Josef. Základy penologie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: kriminologický pohled na terciální prevenci. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, katedra kriminologie, 2005. ISBN 80-7251-207-2.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. Úvod do penologie. 1. vyd. Praha: Sociálně-právní institut, Most. 1997.

HÁLA, Jaroslav. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor Penitenciární péče
(kombinace):

NEGATIVNÍ DŮSLEDKY VÝKONU TRESTU
ODNĚTÍ SVOBODY
NEGATIVE AFTER-EFFECTS OF
IMPRISONMENT

Bakalářská práce: 09-FP-KSS-4013

Autor:
Martina PINCOVÁ

Podpis:

Adresa:
Holandská 19/755
101 00, Praha 10

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
78	3	0	6	21	6+1 CD

V Liberci dne:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Martina Pincová

Poděkování

Tímto děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, Mgr. Janu Jihlavci, DiS., za cenné rady a odborná stanoviska při tvorbě bakalářské práce. Dále děkuji všem osobám, které se podílely na realizaci průzkumu, který je součástí této práce. V řadě neposlední pak děkuji své rodině a svým blízkým za jejich trpělivost a všestrannou podporu.

V Liberci dne:

Martina Pincová

ativní důsledky výkonu trestu odnětí svobody

rtina Pincová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou výkonu trestu odnětí svobody a s ním spojenými negativními důsledky pro jedince. Vycházela jak z historických a současných koncepcí trestu odnětí svobody, tak z jejich nedostatků, které se v současné době objevují a mají zásadní vliv na další život propuštěných osob. Jejím cílem bylo popsat základní negativní důsledky uvěznění pro jedince a navrhnout způsoby předcházení jejich výskytu, případně řešení již vzniklých problémů. Práci tvořily dvě stěžejní části. Jednalo se o část teoretickou, která s využitím odborných zdrojů popisovala teoretická východiska problému. V části praktické byly pomocí dotazníku zjišťovány názory 55 respondentů na výskyt negativních důsledků spojených s jejich pobytem ve věznici. Výsledky praktické části prokázaly u oslovených osob shodu s poznatky uvedenými v části teoretické. Vyústily proto v konkrétní navrhovaná opatření zejména v oblasti prevence vzniku sekundární stigmatizace způsobené výkonem trestu odnětí svobody a dále v oblasti řešení již vzniklých obtíží u propuštěných osob.

Klíčová slova:

Historické koncepce věznění, současný přístup, trest odnětí svobody, negativní důsledky trestu odnětí svobody, stigmatizace, penitenciární péče, postpenitenciární péče, navrhovaná opatření.

Negative after-effects of imprisonment

Author: Martina Pincová

Academic year of handing out the bachelor thesis: 2009/2010

Supervisor: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Summary:

The bachelor project is focused on imprisonment and its negative impact on a person. As a starting point are describing the historical and current concepts of imprisonment and their drawbacks that appear nowadays and that have fundamentals influence to the life of released people. The aim of this project is to define the basic negative consequences of imprisonment for a person and to suggest ways of prevention of their occurrence, eventually to outline solutions of existing problems. The project is divided into two main parts. The theoretical part describes the theoretical basis of the issue using scientific sources. The centre of the practical part represents a questionnaire consisting of testimony of 55 respondents focused on negative after-affects of their imprisonment. The outcomes of the research in the practical part confirmed findings described in the theoretical part. Therefore, there are suggested concrete ways of prevention of occurrence of secondary stigmatization caused by imprisonment as well as prevention of arisen difficulties that released people face.

Key words:

Historical concept of imprisonment, current attitude, imprisonment, negative after-effects of imprisonment, labeling, penitentiary care, postpenitentiary care, suggested measures.

...e negativen Folgen der Vollstreckung der Freiheitsentzug

des Autor: Martina Pincová, DiS.

Akademisches Jahr der Ablieferung der Bachelorarbeit: 2009/2010

Führende der Bachelorarbeit: Mgr. Jan Jihlavec, DiS.

Resümee:

Die Bachelorarbeit war sich mit der Problematik der Vollstreckung der Freiheitsentzug befasst und damit verbundenen negativen Folgen für den Einzelnen. Sie ist von den historischen und zeitgenössischen Konzepten der Strafe der Freiheitsentziehung ausgegangen, und von den Mängeln, die derzeit auftreten und haben einen grossen Einfluss auf das Leben der entlassenen Leute. Ihr Ziel war es, die negativen Folgen der Gefangenhaltung der Einzelne zu beschreiben und einen Vorschlag machen, um deren Vorkommen zu vermeiden bzw. oder die Auflösung der bestehenden Probleme. Die Arbeit bestand aus zwei Hauptteilen. Dies war der theoretische Teil mit dem Einsatz von fachmässigen Quellen beschrieben der theoretische Ausgang des Problems. Im praktischen Teil wurden mittels Fragebogen die Meinung von 55 Befragten das Auftreten von negativen Folgen mit ihrem Aufenthalt im Gefängnis assoziiert untersucht. Die Ergebnisse des praktischen Teil haben bei der befragten Personen die Übereinstimmung mit den Feststellungen in den theoretischen Teil gezeigt. Daher in konkrete Maßnahmen insbesondere in den sekundären Prävention von Stigmatisierung durch die Haft verursachten vorgeschlagen wurden und die Lösung hat Schwierigkeiten, für Menschen geschaffen entlassen.

Schlüsselwörter:

Das historische Konzept der Gefangenhaltung, der derzeitige Ansatz, die Strafe der Freiheitsentziehung, die negativen Folgen der Freiheitsentziehung, die Stigmatisierung, die Strafvollzug postpenitential Pflege, die penitential Pflege, die vorgeschlagenen Maßnahmen.

UVOD.....	12
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 NÁSTIN HISTORIE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	15
1.1 STAROVĚK.....	15
1.2 FEUDALISMUS.....	15
1.3 OSVÍCENSTVÍ	16
1.4 OBDOBÍ VZNIKU KAPITALISMU.....	16
1.5 PENOLOGICKÉ KONCEPCE	17
1.5.1 <i>Koncepce ve Spojených státech amerických</i>	17
1.5.2 <i>Progresivní režimy 19. století</i>	18
1.6 VĚZENÍ 20. STOLETÍ	19
1.7 OD PÁTERA ŘEZÁČE K SOUČASNOSTI	20
2 PSYCHOLOGICKÉ A SOCIÁLNÍ ASPEKTY TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	22
2.1 FUNKCE TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	22
2.1.1 <i>Ochranná funkce</i>	22
2.1.2 <i>Preventivní funkce</i>	23
2.1.3 <i>Vyrovňovací funkce</i>	23
2.1.4 <i>Výchovná funkce</i>	23
2.2 VÝCHOVNÉ ASPEKTY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	25
2.2.1 <i>Sociálně – psychologické aspekty trestu</i>	25
2.2.2 <i>Psychologicko – pedagogické aspekty trestu</i>	26
2.3 ASPEKTY PŮSOBENÍ TRESTU NA PSYCHIKU PACHATELE.....	26
3 DŮSLEDKY TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY PRO ODSOUZENÉHO JEDINCE	28
3.1 PRIZONIZACE	28
3.2 NEZAMĚSTNANOST.....	29
3.2.1 <i>Důsledky nezaměstnanosti</i>	30
3.3 ZTRÁTA RODINY	31
3.4 BEZDOMOVECTVÍ.....	32

STI.....	33
I.....	34
3.7 NARUŠENÍ VOLNÍHO JEDNÁNÍ.....	35
3.8 NEUROTICKÉ A ÚZKOSTNÉ PORUCHY.....	36
3.8.1 <i>Neurózy související s výkonem trestu odnětí svobody</i>	37
3.8.2 <i>Neuróza v sociálním kontextu</i>	37
3.9 SEBEVRAŽEDNÉ JEDNÁNÍ.....	38
4 PRÁCE S ODSOUZENÝMI VE VĚZNICÍCH JAKOŽTO PREVENCE NEGATIVNÍCH DOPADŮ NA JEDINCE.....	40
4.1 PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	40
4.2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.....	42
4.3 VÝSTUPNÍ ODDĚLENÍ.....	43
5 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE A KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	44
5.1 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE.....	44
5.2 KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	44
5.3 SUBJEKTY KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	45
5.3.1 <i>Sociální pracovník Vězeňské služby ČR</i>	46
5.3.2 <i>Koordinátor sociální péče o občany společensky nepřizpůsobené</i>	46
5.3.3 <i>Probační a mediační služba</i>	47
5.3.4 <i>Jiné státem zřizované subjekty</i>	47
5.3.5 <i>Nestátní organizace</i>	48
6 SHRUTÍ.....	49
PRAKTICKÁ ČÁST.....	50
7 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	51
7.1 STANOVENÍ PŘEDPOKLADŮ.....	51
8 POUŽITÉ METODY.....	52
9 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU.....	54
10 PRŮBĚH PRŮZKUMU.....	57
11 ZÍSKANÁ DATA A JEJICH INTERPRETACE.....	59

NÁNÍ.....	59
ÝCH VZTAHŮ.....	62
11.3 OBLAST BYDLENÍ.....	66
11.4 SHRnutí DŮsledků pro respondenty	67
12 SHRnutí VÝsledků Praktické části a ověření	
STANOVENÝCH PŘEDPOKLADŮ	70
ZÁVĚR.....	72
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM PŘÍLOH.....	78

Kriminalita a s ní související oblast vězeňství je velmi rozsáhlým problémem dnešní společnosti. Vězení, ač to možná zní nadneseně, není jen represivním nástrojem dnešní společnosti, ale především místem, kde by měl jedinec dospět ke zlomovému bodu života, kde by si měl uvědomit vlastní chyby, převzít odpovědnost za své chování a získat motivaci pro vstup do běžného, společností podporovaného života.

Otázkou však je, do jaké míry je vězeňský a společenský systém schopen jedince pro ten správný život připravit. Zda jedinec zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody v konečném důsledku spíše více neztratí, než získá. Podmínky, v nichž máme učit vězně žít, nesmí být v žádném případě desocializační, nýbrž resocializační. To je však záležitostí přípravy vězně na opuštění věznice, pomoci při vytvoření vhodných podmínek pro návrat do společnosti a především záležitostí dlouhodobé spolupráce s jedincem.

Každoročně opouští brány českých věznic stovky vězňů, kteří si během odpykávání trestu uvědomili, čeho chtějí dosáhnout, kteří jsou motivovaní a připravení zařadit se do většinové populace. Těmto lidem však současná společnost ani zdaleka vstup do „normálního“ života neusnadňuje. Jedinec, který před nástupem trestu neměl žádné zázemí, domov ani rodinu, jej po návratu z výkonu trestu odnětí svobody rozhodně snáze nezíská. Naopak, dostává se do světa, jehož součástí chce být, ale společnost ho namísto podpory a pomoci odmítá a staví na samý okraj. A jedinec, který před nástupem do výkonu trestu měl zázemí, rodinu, přátele, domov i zaměstnání, po výstupu z věznice najednou zjišťuje, že ho přátelé, často i rodina opouští. Vyvrcholením celé jeho situace pak může být ztráta zaměstnání, finanční neschopnost a nakonec i ztráta bydlení. Takový člověk najednou získává status, při němž velmi často a snadno dochází k trestné recidivě a jedinec se opět ocitá tam, odkud nedávno přišel.

„Ztráta základní sociální vazby na rodinu vede ve svých důsledcích často k hledání sociálního zázemí v homogenních kriminálních kulturách, což vede k fixaci na „vězeňské známosti“. Připojí-li se k této orientaci ještě dlouhodobější návyk na vězeňské prostředí, tzv. prizonizace, která má za následek naprostou nesamostatnost, zejména neschopnost samostatně se rozhodovat a vnitřní neukázněnost, dále neschopnost nalézt a udržet si stálé zaměstnání při zadluženosti, je velmi těžké stanovit příznivou prognózu pro resocializaci jedince. Obecně můžeme říci, že nepříznivě působí

estru odnětí svobody, protože právě ona má mnohdy jeho prostředí.“¹

Dlouhodobé vytržení jedince z jeho přirozeného prostředí, jakým výkon trestu odnětí svobody bezpochyby je, mu často naprosto znemožní návrat do běžného života. Dochází ke zpretrhání sociálních vazeb, především těch sociálně užitečných, dále ke stigmatizaci jako překážky reintegrace, růstu zadluženosti a v neposlední řadě také k narušení volných vlastností jedince. Zde je potřeba zmínit snížené sebeovládání, ztrátu samostatnosti a schopnosti rozhodovat se, protože tyto aspekty za vězně plní vězeňský režim a řád. Namísto toho nastupuje výchova k nesamostatnosti, odkázanosti na určité represivní normy a především u mladistvých je rizikem gradace komplexů méněcennosti. Je třeba využívat všech možných prostředků resocializace a readaptace, ať již v průběhu výkonu trestu či po jeho ukončení, aby důsledky trestu byly pro jedince co nejméně zatěžující. Stigmatizace osob propuštěných z výkonu trestu je však i přese snahu odborných pracovníků natolik rozsáhlá, že je třeba zamyslet se nad tímto problémem v celé jeho šíři.

Vzhledem k těmto zásadním negativním důsledkům, je tato bakalářská práce věnována popisu sociálních a psychických aspektů, k jejichž rozvoji mnohdy dochází u osob právě propuštěných z výkonu trestu. Je zaměřena výhradně na ty aspekty, které pro daného jedince mohou mít, a často mají, destabilizující dopad, tedy že nepřiměřeně zasahují všechny oblasti jeho života.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou, která popisuje základní teoretická východiska dotčeného problému a na část praktickou, v níž je rozpracován průzkum provedený na respondentech, jimiž jsou osoby se zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody. Cílem této práce je objasnit problematiku výkonu trestu odnětí svobody se všemi jeho negativy a přiblížit tuto oblast čtenářům, kteří mohou mít zkreslené představy o průběhu výkonu trestu a možnostech nápravného působení. Cílem je poskytnout komplexní pohled na danou problematiku. Zároveň by tato práce měla přispět k zamyšlení nad účinností uplatňovaných prostředků prevence, případně k zamyšlení nad možnostmi rozšíření těchto prostředků a přístupů kontinuální sociální práce.

¹ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 72.

Text teoretické části je členěn do pěti kapitol, přičemž první kapitola se věnuje historickým náhledům na trestání, a to od starověku až po dobu 20. století. Druhá kapitola je zaměřena na popis samotného výkonu trestu s akcentem na jeho funkce, výchovné působení na odsouzeného a dopadů uvěznění na psychiku jedince. Kapitola třetí pak sleduje jednotlivé negativní důsledky, které se mohou v souvislosti s výkonem trestu objevit u osob vězněných či propuštěných. Čtvrtá kapitola se snaží přiblížit možnosti prevence rozvoje zmíněných negativ, a to zejména odborným působením na odsouzené po dobu pobytu ve věznici. Pátá kapitola na toto navazuje s tématem kontinuální sociální práce. Zde je věnován prostor především popisu samotného procesu kontinuální práce s odsouzenými a propuštěnými a také popisu jednotlivých subjektů, které na tomto procesu aktivně participují. Následuje shrnutí teoretických poznatků a od sedmé kapitoly je práce věnována praktické části, tedy provedení průzkumu a jeho podrobnému popisu.

E VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ

V průběhu dějin lidstva se ukládalo velké množství nejrůznějších trestů. Původně se jednalo o tresty velmi kruté a nelidské, postupem času však docházelo k jejich humanizaci, která se projevovala jak v četnosti trestů, tak v jejich charakteru.

1.1 Starověk

V této době ještě nebylo vězeňství téměř rozvinuto, uplatňovaly se především tělesné tresty, v horších případech pak rovnou trest smrti. Nejbližší trestu odnětí svobody bylo „otroctví, které znamenalo zbavení osobní svobody“² a všech práv těch osob, jež neplatily své dluhy, či byly zloději. Římané pro změnu disponovali institutem vyloučení jedince ze společnosti, pokud spáchal špatný čin. Byl označen za psance a ztratil nárok na získávání důležitých prostředků. Později se tento institut přeměnil na vyhnanství, kdy jedinec byl vyhoštěn a ztratil veškerá práva.

„Koncepte trestu ve starověku byla tedy postavena na odplatě a cílem trestu bylo způsobit utrpení.“³ Nikoho nenapadlo pachatele převychovávat. Za osvícenského filosofa tehdy platil Seneca, který usiloval o preventivní účel trestu.

1.2 Feudalismus

„Pro feudalismus je typické obyčejové, nepsané právo, kdy většina deliktů byla vypořádána svépomocí. Platila zde bez výjimky zásada „oko za oko, zub za zub“.⁴ Také krevní msta byla typickým trestem této doby, avšak postupně byla státní mocí omezována. V praxi to znamenalo, že pachatel se mohl z nepřátelství příbuzných oběti vykoupit. Státní moc se rozvíjela i v oblasti soudnictví a trestání, ačkoliv její metody byly primitivní. Samotnému trestu předcházela tzv. boží soud, který disponoval iracionálními důkazními prostředky a následoval trest ve formě mučení a amputace údů

² Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 12.

³ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 12.

⁴ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 12.

stětím či upálením. „Koncepce trestání vycházela z toho, že trest měl odradit ostatní, což lze považovat za zábrannou funkci tehdejšího trestu. Trestalo se, aby nebylo páčáno další zlo.“⁵

Ve feudalismu, stejně jako již ve středověku, existovaly věznic. Jejich provoz byl však pro vládcu velmi finančně náročný, proto plnil pouze funkci zajišťovací, kdy zde byl pachatel držen pouze po dobu vyšetřování činu, než mu byl uložen samotný trest. Podobu dnešního trestu odnětí svobody však můžeme shledat v tzv. doživotním trestu – nucených galejích. Galejníci byli většinou nuceni k práci v námořní dopravě a z tohoto trestu se nedalo nikterak vykoupit.

1.3 Osvícenství

„Tato doba přichází jako první s myšlenkou humanizace trestu. Thomas More a Montesquieu kritizovali nepřiměřenost některých trestů a požadovali nutnost výchovné funkce trestu. Došlo ke kodifikaci trestních zákonů, které do jisté míry ochraňovaly také osobnost pachatele. Definovaly se zde trestné činy a formy trestů, které bylo možno za zákonem uvedený trestný čin uložit.“⁶

Velkým bojovníkem za změnu přístupu k trestání byl na našem území panovník Josef II., který roku 1787 nechal vydat „*Všeobecný zákoník o zločinech a trestech*“, který stál na principech zákonnosti a přiměřenosti trestu. Josef II. také nechal zbudovat jednu z prvních věznic na Špilberku, která se podobala dnešním věznicím v oblasti práce s vězni, ačkoliv zacházení s vězni a kázeňské tresty obsahovaly spíše středověké prvky.

1.4 Období vzniku kapitalismu

S nástupem kapitalismu přichází pojetí trestu a věznic podobné dnešním podmínkám. Začalo se rozšiřovat v polovině 16. století současně s rozvojem renesančního myšlení a změnou postoje k lidskému životu. Typickým znakem této doby byla centralizace státní moci, a to i v oblasti vlastnictví výrobních zdrojů. Zároveň s rozvojem textilního průmyslu došlo k úpadku mnoha drobných zemědělců, z nichž

⁵ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 12.

⁶ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 13.

stávali žebráci. S tím také souvisel prudký nárůst
aktuálně řešit. Byla proto realizována myšlenka vzniku

věznic. „Roku 1533 vznikla první věznice v Brindewel, v Anglii, kde stojí počátky
vězeňství.“⁷ Později vedla problematika trestu odnětí svobody a jeho zabezpečení
ke vzniku samostatného vědního oboru – penologie.

1.5 Penologické koncepce

„V souladu s uplatňováním výkonu trestu odnětí svobody vznikla potřeba
vybudování věznic a reformace přístupu k trestu. Průkopníkem se v této oblasti stalo
Holandsko zřízením ústavu pro delikventní mládež, a to již v roce 1595. V 18. století
podobné ústavy jako v Holandsku začaly vznikat i v Německu, Itálii a Anglii.“⁸

1.5.1 Koncepce ve Spojených státech amerických

„Díky úsilí amerického reformátora Benjamína Franklina, se ve Spojených
státech severoamerických vyvinuly na přelomu 18. a 19. století dva základní vězeňské
systémy: pensylvánský a auburnský.

Pensylvánský systém spočíval v umístění vězně do naprosté izolace, kde
s pomocí Bible zpytoval svědomí. Přestal však být využíván po zjištění, jak moc působí
izolace na psychiku vězňů, kdy mnoho z nich páchalo sebevraždy.

Auburnský systém vznikl na základě těchto zjištění a byl postaven pro změnu
na mlčení vězňů. Vězni sice byli pohromadě, ale museli zachovávat ticho a mlčení, což
bylo přísně vynucováno.“⁹

Kombinací obou systémů vznikl ženevský režim, v němž byli odsouzení
rozděleni podle chování a závažnosti trestného činu do čtyř kategorií, které byly
vzájemně prostupné, stejně jako jsou dnes diferenciační skupiny. Ve všech kategoriích
však bylo povinné mlčení a v té nejhorší musel odsouzený projít dlouhodobou
samovazbou. V tomto systému již však byly hojně podporovány extramurální
kontakty¹⁰ a byla věnována pozornost pozitivní nápravě jedince. Další, obermayerovský

⁷ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 13.

⁸ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 14.

⁹ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 14.

¹⁰ Aktivita zaměřené na rozvoj vnějších vztahů – vztahů mimo věznici a rozvoj dovedností potřebných
v občanském životě (úřady a jiné pozitivní kontakty). Patří sem také vycházky či přerušení trestu.

sném dozoru, hojném zaměstnávání a kontrole volného

Tyto penologické koncepce byly pro počátek 19. století téměř nadčasové. Je však zřejmé, že psychika odsouzeného těmito poněkud drsnými metodami bezesporu trpěla a trest nemohl ve své podstatě dosáhnout takového účelu, jaký je sledován v současnosti.

1.5.2 *Progresivní režimy 19. století*

Progresivní režimy uplatňované v 19. století vycházely především z myšlenky, že odsouzení by měli po dobu výkonu trestu procházet různými stupni přísnosti režimu. Na základě pozitivní změny chování pak byli odsouzení přerazováni do mírnějších režimů.

„**Anglický progresivní režim** podporoval v prvních devíti měsících trestu samovazbu, posléze vězni pracovali, čímž se přibližovali běžnému životu a věnovali se vlastnímu profesnímu vzdělávání. V poslední fázi mohl být vězeň po $\frac{3}{4}$ trestu propuštěn na svobodu, kde zůstal pod dohledem policie. Pokud se neosvědčil, byl vzat zpět do výkonu trestu.

Irský progresivní režim měl podmínky podobné, ale v době samovazby vykonávali odsouzení nudnou práci na cele, později dostali zajímavější práci a nakonec velmi těžkou práci. Poslední stupeň trestu pak trávili v uvolněném režimu a závěrem bylo podmíněné propuštění.“¹¹

Další režimy, jakými byl například Bodovací, Elmirský, či Borstalský režim, byly jednoznačně založeny na přípravě odsouzeného na život ve společnosti. Péče byla věnována zejména vzdělání, rozumové výchově, práci, sportu, kultuře a jiným rehabilitačním činnostem. Ve všech systémech se postupně celkový režim věznice uvolňoval a bylo pouze na odsouzeném, jak se k výkonu trestu postaví. Borstalský systém se pak vyznačoval dokonce náznaky postpenitenciární péče a stal se tak jedním z inspiračních zdrojů pro rozvoj vězeňství a penologie 20. století.

¹¹ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 15-16. (zvýraznění textu – Martina Pincová)

k omezení zásad izolace a mlčenlivosti vzhledem k předchozím negativním zkušenostem. Důraz začíná být kladen na rozvoj osobnosti pachatele a na vložení takových prvků do vězeňství, které by následně napomohly resocializaci pachatele a umožnily mu snazší vstup do společnosti. Výchovné a preventivní funkce jsou stále zachovány, pracuje se na jejich zlepšení. Pracovní návyky jsou upevňovány zaměstnáváním, vzdělávání ve věznici se již nezaměřuje pouze na odstranění negramotnosti, ale usiluje především o získání dovedností užitečných pro odsouzeného po propuštění.

„Vězeňský režim byl v minulosti založen na disciplíně a mnohdy až bezduché slepé kázni, která byla tvrdě vynucována krutými tresty. Od počátku 20. století se však specifikovala práva a povinnosti vězňů i způsob plnění uložených povinností včetně sankcí. Disciplína se stává prvkem převýchovy k sebekázni, sebeovládání a naučení se vykonávat činnosti jinak nepříjemné.“¹² Od 30. let se zakotvuje humanizace a je kladen důraz na práva vězňů a jejich potřeby. Jsou významně ohraničena také práva a povinnosti personálu věznice, dány zásady práce s vězni. Nastupující reformu vězeňství však velmi narušila druhá světová válka a v českých zemích následně nepříznivá ekonomická situace, která humanizaci vězeňství příliš nepřála.

Je více než zřejmé, že veškeré zmíněné historické přístupy k trestání měly velký dopad na vězně, jejich život a psychiku. V dobách od středověku po osvětenství znamenal zásah do svobody jedince nezvratné sociální stigma. Pokud se jedinci podařilo přežít nelidské podmínky ve věznicích a v přístupech k vězňům jako takovým, jeho život a společenské postavení byly nenávratně zmařeny. Až s nástupem kapitalismu se začala objevovat myšlenka humanizace trestání, která později vedla k zamyšlení nad důsledky uvěznění pro samotné vězně a jejich další život.

¹² Mezník, J., aj. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 17-18.

současnosti

...l svou dobu, je jeden z prvních novodobých reformátorů penitenciárního systému, pater František Řezáč. Jeho dílo se stalo jedním z pilířů humanizace českého vězeňství. „V duchu názorů profesora Bernarda Bolzana, jež obdivoval, si uvědomoval nejen nutnost vzdělání a výchovy, ale i praktického projevu soucitu se sociálně potřebnými skupinami obyvatelstva, například se slepci a vězni, jimž později zasvětil část života. V roce 1851 ho pověřila odborná vězeňská komise vypracováním výukového plánu pro vězně, který měl být nejen prostředkem jejich mravního polepšení, ale i efektivnějšího využití jejich pracovní síly. Tak vzniklo Řezáčovo stěžejní penologické dílo *„Vězenství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“*. Na základě poznatků ze studijní cesty po rakouských žalářích vydal o tři roky později další dílo, které sloužilo pro více evropských států. V tomto spise se projevilo volání po humanizaci tehdejšího penitenciárního systému, již bylo ve výsledku díky němu dosaženo.“¹³

Pater Řezáč položil základy metodické práce s odsouzenými zaměřené na vzdělávací, pracovní a reintegrační aktivity, které se staly předchůdcem dnešních programů zacházení. Lze však konstatovat, že humanizace v některých ohledech nedošla svého pravého záměru, systém českých věznic je v současnosti spíše striktním a deaktivizačním prostředím. Toto lze spatřit v samotném modelu českých věznic, které jsou bez výjimky „hotelového typu“. To znamená, že jsou postaveny na principu „přines, podej, zařid', udělej“. Personál věznice supluje odsouzené ve veškerých úkonech, jejichž realizace je v civilním životě pro člověka zcela běžná (zajištění stravy, noclehu, ošacení, vyřízení dokladů, nalezení zaměstnání, kontakt s rodinou, úklid, rozložení volného času a podobně). Odsouzení nemají ve věznici mnoho možností jak se podílet na celkovém zabezpečení vlastních potřeb. V praxi to pak znamená, že je potlačována vlastní aktivita odsouzených a omezována jejich samoobslužnost při zabezpečování svých potřeb. Nelze se tedy divit tomu, že i po výstupu z výkonu trestu je propuštěný neschopen tyto úkony provádět vlastními silami. Zejména při dlouhodobém pobytu ve věznici je schopnost samoobsluhy jedince velmi snížena. Vězeň má po dobu svého setrvání ve věznici tedy veškerý komfort, na rozdíl od doby

¹³ Uhlík, J. F. J. *Řezáč – reformátor vězeňství a školství v 19. století*. Praha: Vězeňská služba ČR, 1997. s. 19-33.

éně tento komfort ve výsledku vede k neprospěchu jeho

Humánní přístup ve věznicích je v současnosti spatřován zejména v praktických dopadech institutu nazývaného Vězeňská duchovenská péče. Duchovní, který dochází za odsouzenými, kteří mají o tuto službu zájem, se stává nejen zprostředkovatelem s Bohem, ale zejména osobou blízkou, která jedinci naslouchá, radí a pomáhá. Usiluje o změnu životní filosofie odsouzeného a transformaci jeho hodnotového systému, o uznání vlastní viny a učinění potřebných kroků k jejímu odčinění. Duchovní mají důležitou roli při prevenci recidivy, angažují se v programech zacházení i extramurálních programech a jejich práce přesahuje běžný rámec poskytování duchovních služeb.

V současné době je velmi diskutovaným tématem přeplněnost českých věznic. V roce 2008 bylo dle statistických údajů Ministerstva spravedlnosti ČR odsouzeno k nepodmíněnému trestu odnětí svobody celkem 10 255 osob. K alternativním trestům bylo v roce 2008 odsouzeno celkem 60 669 osob (podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, zákaz činnosti, jiný trest).¹⁴ Dle statistických údajů Vězeňské služby ČR pak nastoupilo v témže roce do výkonu trestu celkem 14 259 osob.¹⁵ Dle stejného zdroje činila naplněnost českých věznic k 1. 7. 2009 cca 115 % z celkové ubytovací kapacity.¹⁶ Z výše uvedeného je zřejmé, že podíl uplatnění alternativních trestů je několikanásobně vyšší než uložení trestu odnětí svobody. Přesto je kapacita věznic minimálně o 15 % překročena. Počty odsouzených v jednotlivých věznicích v ČR je uvedena v Příloze č. 3. Zde se nabízí prostor k úvaze nad větším uplatňováním alternativních trestů, neboť věznice v ČR nejsou připraveny na zvyšující se počet odsouzených, který je patrný ze statistik srovnávacích období od počátku 90. let 20. století do současnosti (viz Příloha č. 1 a Příloha č. 2).

¹⁴ Ministerstvo vnitra ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2008*, s. 10. [on-line] [cit. 2009-11-17]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

¹⁵ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka VSČR za rok 2008*. [on-line] [cit. 2009-11-17]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/Statistické%20ročenky/Statistická%20ročenka%20Vězeňské%20služby%202008.pdf

¹⁶ Vězeňská služba ČR. *Vězeňská služba bojuje s nárůstem počtu vězňů*, 4.7.2009. [on-line] [cit. 2009-11-17]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=1122

Trest odnětí svobody má mnoho aspektů, hledisek. Je možno rozlišovat tato hlediska ve vztahu ke společnosti, pachateli či oběti. V této souvislosti se hovoří o funkci a účinnosti trestu. Funkcí rozumíme možnosti, které mají naplnit účel výkonu trestu se zájmem zachovat integritu pachatele, účinností pak maximální naplnění všech funkcí trestu. „Všeobecně lze trest definovat jako prostředek pozitivního působení na pachatele a jeho příprava na bezkonfliktní život ve společnosti po propuštění. Reálným kritériem hodnocení účinnosti trestu je tedy míra sociální adaptace pachatele na společenskou realitu po propuštění z vězení.“¹⁷

2.1 Funkce trestu odnětí svobody

Komplexní pojetí funkcí trestu rozlišuje několik hledisek, která se uplatňují při jeho výkonu. Účelem trestu odnětí svobody je nejen potrestat samotného pachatele, ale také chránit veškeré subjekty, které jsou výkonem trestu jednotlivce dotčeny (společnost, oběť, potenciální pachatel). Účelem je také na tyto subjekty výchovně působit.

2.1.1 Ochranná funkce

Akcentuje cíl chránit společnost před zločinem. Trest pomáhá regulovat trestnou činnost a minimalizovat ji. V případě výkonu trestu odnětí svobody k tomu dochází prostřednictvím „izolace pachatele, kterému je tak bezprostředně znemožněno páchat další trestnou činnost.“¹⁸ Současně je však potřeba působit na pachatele tak, aby se již další trestné činnosti v budoucnu nedopustil.

¹⁷ Mezník, J., aj. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 56.

¹⁸ Hála J. *Teorie a praxe vězeňství II. Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. České Budějovice: JČU, 1999. s. 9.

jak na samotného pachatele, který byl za svůj čin potrestán odnětím svobody, tak na potenciální pachatele trestných činů. Základním předpokladem zde je ukázat pachateli či širší společnosti, že za každý zločin následuje trest. Na tomto podkladě se pak očekává, že pachatel zváží své budoucí jednání a rozhodne se čin nespáchat.

2.1.3 Vyrovnávací funkce

Sleduje cíl vyrovnat se s realitou trestného činu. V první řadě z pohledu oběti, pro niž je potrestání pachatele jakýmsi morálním zadostiučiněním. Prostředkem vyrovnání se s činem může být pro oběť také materiální náhrada škody. V řadě druhé má tato funkce význam z pohledu pachatele, u něhož se očekává také určité „zpytování svědomí, postupné vyrovnání se s pocitem viny a přijetí odpovědnosti za svůj čin se všemi z toho vyplývajícími důsledky.“¹⁹

2.1.4 Výchovná funkce

Hlavní náplní a cílem trestu odnětí svobody je výchovné působení na jedince, které je orientováno na jeho nápravu a „resocializaci, která má vést ke změně jeho chování. Motivace pachatele k této změně pak závisí na jeho osobnosti a jejím vývoji v procesu socializace. To znamená, jak se osobnost pachatele utvářela v základní sociální jednotce, kterou je rodina. Veškerá interakce v primární rodině formuje sociální chování člověka“²⁰, které v dospělosti může dosáhnout hodnot prosociální, disociální, asociální či antisociální orientace jedince.²¹

¹⁹ Hála J. *Teorie a praxe vězeňství II. Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. České Budějovice: JČU, 1999. s. 8-9.

²⁰ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 59.

²¹ **Prosociální chování** – pozitivní sociální chování v souladu s platnými společenskými normami.

Disociální chování – nepřiměřené a nespolečenské chování, které však není společensky nebezpečné

Asociální chování – je v rozporu s morálkou a společenskými normami, jedinec se vylučuje ze společnosti (záškoláctví, alkohol, drogy). Může vygradovat do antisociálního chování.

Antisociální chování – protispolečenské jednání, které ohrožuje chráněné hodnoty, zahrnuje kriminální chování, identifikaci s kriminální populací a přijetí jejích norem.

chova ve věznici má své zvláštnosti, probíhá odlišně
díí se na ní více lidí, specialistů a realita trestu omezuje
ve výchovném procesu základní motivační prvky. Těmi jsou dobrovolná a uvědomělá
spoluúčast odsouzeného, motivace ke zdárnému průběhu a dokončení výchovy, ochota
ke spolupráci a k přijetí pozitivních vlivů.

Výchovná funkce operuje s pěti komponenty, které jsou základními nástroji
eliminace nesprávné adaptace jedince na společnost a zároveň se jimi snaží co nejvíce
předcházet negativním důsledkům samotného trestu:

Resocializace

„Je chápána jako druhotná socializace jedince, která v minulosti neproběhla
úspěšně.“²² Hlavními cíli je osvojení si základních návyků v oblasti vzdělávání, profesní
přípravy a jejich uplatnitelnost v běžném životě, ale také osvojování si vhodných
sociálních návyků formou sociálního učení.

Reedukace

Je regulativním a korektivním výchovným procesem, během něhož dochází
v myšlení a vědomí odsouzeného k zásadnímu negování dysfunkčních momentů jeho
života. V podstatě si jedinec uvědomí nedostatky a negativa svého minulého jednání,
čímž dochází ke změně myšlení.

Readaptace

„Readaptace znamená systematicky a cílevědomě připravovat odsouzené
na přijetí společenských, morálních a zákonem stanovených podmínek“²³ pro život bez
kriminálního pozadí. Současně to znamená snahu napomoci jedinci usnadnit mu
přechod z vězeňského prostředí zpět do společnosti a přivyknout relativně novému
životu.

Rehabilitace

„Znamená posun odsouzeného na takový stupeň životních hodnot a orientací,
které by mu v dalším životě navrátily trestnou činností ztracenou pověst slušného
člověka.“²⁴

²² Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. str. 62.

²³ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 102.

²⁴ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 102.

proces, v němž se efektivně a trvale znovu spojují všechny dosud silně narušené vztahy a vazby v sociálním okolí.

Všechny zmíněné výchovné komponenty jsou prováděny ve vězeňském systému obecnými a speciálními metodami zacházení. Obecné metody jsou stanoveny zákonem a předpisy a udržují pořádek a kázeň přímo ve věznici. Speciální metody naproti tomu usilují o změnu chování a patří sem pedagogické, sociální a psychologické metody. Hlavním prostředkem jsou pak programy zacházení, o nichž se zmiňuji v kapitole 4. Negativní překážkou v realizaci výchovných komponentů je však prizonizace (bližší viz kapitola 3.1.) a postoj veřejnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu, který zvyšuje stigmatizaci těchto osob a znesnadňuje jim vstup do společnosti.

2.2 Výchovné aspekty výkonu trestu odnětí svobody

Jak již bylo nastíněno, výchovné působení je základním pilířem práce s odsouzeným, která může výrazně zmírnit negativa trestu a dopomoci změně v postoji jedince.

2.2.1 Sociálně – psychologické aspekty trestu

Trest odnětí svobody přivádí odsouzeného do situace, kdy se vytváří množství sociálních problémů, které není z pozice vězně schopen řešit sám. Tyto bariéry je možné zmírnit či odstranit cílevědomým výchovným působením. Bez promyšlené výchovné práce by nebylo možno zachovat sociální jistoty a psychickou stabilitu jedince. Ten může věznici opouštět jako duševně narušená osoba, osoba jdoucí do sociální nejistoty. Tyto aspekty lze však poměrně snadno regulovat.

„Penologická teorie a vězeňská praxe je povinna vynaložit na uchování sociálního zázemí a sociálních jistot a psychické identity veškeré odborné znalosti a zkušenosti k tomu, aby socialita a psychosocialita byly v nejvyšší možné úrovni zachovány.“²⁵

²⁵ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 52.

Psychické aspekty trestu

určité zvláštnosti, které jsou charakterizovány omezením svobody jedince a nutností podřídit se výchovným aktivitám. V tomto směru pak nelze říci, že donucení ke změně chování a myšlení může mít pozitivní vliv na skutečnou, reálnou změnu. Dopady trestu na psychiku jedince nejsou navenek mnohdy pozorovatelné, o to nebezpečnější však jsou. Tím více, pokud by trest byl pouze nevýchovným represivním prvkem. Odsouzený se však musí ztotožnit s výchovným modelem a přijmout ho jako možnost vlastní nápravy, jakožto šance na lepší život po propuštění. Nestane-li se tak, výchovné působení pozbývá efektivity. „O úspěšnosti vězeňské výchovy lze hovořit pouze tehdy, jsou-li změny v chování, postojích a názorech prokazatelné již během výkonu trestu.“²⁶

2.3 Aspekty působení trestu na psychiku pachatele

„Je nepochybné, že dlouhodobý pobyt ve vězeňském prostředí je silně deprimujícím a stresujícím faktorem“²⁷, který zasahuje do psychické rovnováhy jedince. Pomineme-li jeden z pozitivních dopadů, kterým je zamyšlení se nad sebou samým a přijetí odpovědnosti za spáchaný čin, většina změn v psychice jedince je negativní.

Nejrozsáhlejším zásahem do psychiky je jednoznačně vytržení jedince ze sociálního prostředí, jeho izolace a s tím související ztráta určitého sociálního statusu, role, kterou dotyčný ve společnosti disponoval. Z role nezávislé osoby se náhle dostává do role degradovaného podřízeného jedince, jehož život, denní řád a volný čas je direktivně určen vězeňským systémem. Nelze zpochybňovat výchovný záměr tohoto omezení, ačkoliv právě to mnohdy vede ke značným, spíše nevhodným změnám v psychice a chování odsouzeného.

Sedláček hovoří o 5 skupinách vlivu vězeňského prostředí na psychiku vězně:

„**Dekompenzace**, selhání a ochromení psychické aktivity až po chronický útlum

Deaktivace, ztráta volných mechanismů, lhostejnost až apatie a letargie

Demotivace, ztráta motivačních mechanismů nutných k sebenápravě, náhrada motivací na účast ve vězeňském podsvětí

²⁶ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 53.

²⁷ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 64.

ších aktů a jejich kompenzace ničením věcí a cílenou

Dezorientace, rezignace na život na svobodě, odmítání extramurálních programů, příprava na další trestnou činnost.“²⁸

Výše popisované komponenty je možné spatřit v Příloze č. 4, v níž je uvedena báseň jednoho klienta sociálního kurátora, kterou mu klient zaslal ze svého prvního pobytu ve výkonu trestu. Tato báseň vyjadřuje velké obavy klienta ze života a je možné v ní pozorovat přivyknutí vězeňskému prostředí spolu se ztrátou motivace.

Psychické dopady trestu na odsouzeného jsou kompenzovány a tlumeny působením výchovně vzdělávacích programů. Všeobecně lze říci, že změny v psychice odsouzeného jsou ovlivňovány mnoha faktory. Těmi jsou zejména délka trestu a typ vězeňského zařízení. Podstatnou roli hraje též kvalifikované zacházení s jedincem prostřednictvím odborných zaměstnanců vysokých osobních a profesních kvalit a tudíž také kvalita samotných výchovných programů. Důležitým prvkem je zde také možnost zaměstnání odsouzeného, čímž je nejen dána příležitost pro seberealizaci, ale také možnost řešení finančních problémů.

²⁸ Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: PAČR, 2002. str. 65.

TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY PRO JEDINCE

Jak již bylo řečeno, výkon trestu odnětí svobody je obrovským zásahem do života jedince, který může díky negativům, jež s sebou přináší, významně ovlivnit také jeho následující život. Primárně bývá trestem zasažena psychika jedince. A to jak již při samotném výkonu trestu, tak i po jeho ukončení. Sekundární následky jsou však daleko rozsáhlejší a narušují všechny oblasti života odsouzeného, snižují jeho kvalitu. Sem lze zařadit stigmatizaci bývalého vězně, ztrátu základních sociálních jistot a především vznik sociálně patologických jevů, které mohou vést k vyloučení jedince ze společnosti.

3.1 Prizonizace

„Prizonizace představuje proces zvýšené adaptace na život ve vězeňských podmínkách. Je to proces, který podstatně snižuje, až anuluje pravděpodobnost readaptace a reintegrace odsouzeného do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.“²⁹ „Označuje proces přizpůsobování, intelektuální, psychologickou i hodnotovou přeměnu svobodného člověka ve vězně.“³⁰

Tento proces má dvě složky. První složkou je institucionalizace. Ta představuje adaptaci na vězeňské prostředí, přijetí předpisů, nového způsobu života, různých omezení a současně jejich zvnitřnění. S tím souvisí také ztráta samostatnosti a iniciativy, úpadek většiny schopností a degradace osobnosti. Je pochopitelně snadnější přizpůsobit se poměrně jednoduchým pravidlům ve věznici, než přizpůsobit se nárokům široké společnosti. Lze proto říci, že čím déle je jedinec ve výkonu trestu, tím méně je poté schopen žít mimo vězení. Jedinec se ve vězení odnaučí rozhodovat, stane se závislým na ostatních lidech a ztratí schopnost řídit svou budoucnost. Druhou složkou prizonizace je ideologizace, která znamená přijetí a zvnitřnění subkulturních

²⁹ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 65.

³⁰ Mezník, J., Kalvodová, V., Kuchta, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 54.

vem identifikace s vězeňským prostředím, se spoluvězni jejich zvláštního jazyka a filosofie.

Rozvíjí se tak tzv. druhý život odsouzených. Ten spočívá v utvoření neformálních vztahů mezi vězni, kdy každý z nich získá určitý status, roli. V čele subkultury stojí „král“ neboli „boss“, v roli outsidersa je „pakárna“ a podobně. Každá role má určitá práva a omezení. Vytváří se zde subkultura s vlastním jazykovým výrazivem.

Prizonizace snižuje nejen efektivitu výchovných a vzdělávacích programů, ale také znemožňuje bezproblémové zařazení jedince do běžného sociálního prostředí. Odsouzený se sice plně angažuje v plnění všech vězeňských programů, avšak k vnitřní změně nedochází. Tudíž není schopen reagovat na požadavky společnosti, vyvíjet vlastní aktivitu a preventivně tak působit ve svém vlastním zájmu. Mimo negativního dopadu na osobnost člověka je však prizonizace také důležitým činitelem. Díky ní je totiž jedinec schopen ve vězeňském prostředí přežít bez vážnějších psychických následků.

3.2 Nezaměstnanost

Je více než zřejmé, že osoby opouštějící vězení jsou jednou z nejrizikovějších skupin, která je bezprostředně ohrožena nezaměstnaností. Je to dáno několika základními faktory, které se vzájemně prolínají.

Odsouzený vězeň je do jisté míry vězeňským systémem chráněn. Aplikujeme-li toto na pracovní uplatnění, je možno říci, že vězeň má ve věznici často příležitost pracovat. Je-li práceschopný a má-li zájem, věznice mu pomůže nalézt práci. Jedinec tak nemusí procházet složitým procesem hledání a výběru zaměstnání, jeho volba je omezena. Toto však neplatí při hledání pracovního vztahu mimo věznici, v běžném životě. Zde musí propuštěný vyvíjet vlastní iniciativu a absolvovat proces, který jej může od dalšího hledání odradit. Zejména osoby, které se do doby nástupu trestu živily pouze trestnou činností, jsou náhle vystaveny obrovskému problému – jak nalézt poctivé zaměstnání. Pokud se jim toto delší dobu nedaří, může to vést k rezignaci, identifikaci s rolí nezaměstnaného a může opět dojít k rozvoji kriminální činnosti.

Kromě bezradnosti a neznalosti trhu práce je dalším faktorem zabraňujícím nalezení vhodného pracovního uplatnění společensky „viditelná“ zkušenost jedince s trestnou činností. Tím se rozumí záznam v rejstříku trestů, který dnes po uchazeči

každý zaměstnavatel. Zde bohužel nelze říci, že chyba spočívá v konzervativním nastavení společnosti, která není otevřená k poskytování šancí „hříšníkům“.

3.2.1 Důsledky nezaměstnanosti

Nezaměstnaný jedinec většinou pociťuje ztrátu psychické pohody. Strach z budoucnosti je velkým otazníkem v životě nezaměstnaného jedince propuštěného z vězení, ten se může cítit bezmocný a sociálně nejistý. Následkem je úzkost až deprese, která vede k destabilizaci duševní rovnováhy. U osob propuštěných z výkonu trestu je obrovským rizikem návrat k trestné činnosti, což je dáno mnoha neúspěchy v oblasti získávání pracovního vztahu. Ve výkonu trestu i po propuštění často nebývá uspokojena potřeba aktivity a jedinec postupně ztrácí pracovní návyky. Důsledkem dlouhodobé nemožnosti nalézt vhodné zaměstnání pak může být rezignace, jedinec přestane o zaměstnání usilovat. Navenek ho však stále shání, protože to od něj společnost vyžaduje. Zde je riziko „sklouznutí“ ke známému a pohodlnému kriminálnímu životu. Tato regrese může být způsobena také postupným omezováním sociálních kontaktů, které by jedinec zaměstnáním získal. Ekonomická nesoběstačnost a snížení sociální prestiže může být dalším spouštěčem trestné činnosti. Důsledkem nezaměstnanosti pro propuštěné odsouzené je tedy zejména riziko návratu ke kriminálním vzorcům chování, ale také sociální izolace. Dlouhodobá nezaměstnanost vede k identifikaci s nezaměstnanými, s outsidersy a jinými společenskými skupinami, které jsou charakteristické svou izolací od běžné společnosti a závislostí na příjmech od státu či z kriminální činnosti. Schopnost readaptability je nezvratně snižována a dochází k ustrnutí v patologické sociální roli. „Nezaměstnanost podmiňuje a posiluje různé varianty sociálně patologického chování. Pokud je člověk dlouhodobě nezaměstnaný a nemá přijatelnou perspektivu, může reagovat odmítnutím obecně platných hodnot a sociálních norem většinové společnosti, která mu neposkytla potřebnou šanci. V souvislosti s nezaměstnaností dochází k nárůstu kriminality, především majetkového charakteru a násilných činů spáchaných pod vlivem alkoholu.“³¹

Je velmi důležité, aby součástí programů zacházení ve věznicích byly vzdělávací aktivity rozmanité nabídky. Specializace a získání odbornosti umožní odsouzenému nalézt snáze po propuštění z věznice zaměstnání. Aplikace pracovních aktivit ve věznicích současně zabraňuje ztrátě pracovních návyků.

...body je zátěžovou situací nejen pro daného jedince, ale také pro celou jeho rodinu. Odráží se v mnoha pohledech, kdy nemusí rodina udržet narušenou stabilitu a velmi snadno dochází k jejímu rozpadu. Je důležité, jakou roli odsouzený rodinný příslušník v rodině zastává. Zda je to otec–živitel, matka či dítě. Ve všech případech nepřítomnost odsouzeného člena však velmi naruší vztahy v rodině a stereotyp rodinného života. Tlak společnosti na konformitu a funkčnost rodiny je tak veliký, že může dojít k internímu vyloučení uvězněného člena. Je-li odsouzeným otec, hlava rodiny, dochází přirozeně ke změně ekonomického statusu rodiny. Tím se rodina stává ještě více náchylnou k odmítnutí takového člena. Jedná-li se o matku vychovávající děti, je rozpad rodiny hrozcím nebezpečím. Partner nemusí zvládnout péči o rodinu a domácnost, přidává-li se k tomu ještě obrovské společenské stigma. Pokud zde partner zcela chybí, k obnovení narušených vztahů mezi matkou a dětmi nemusí po jejím propuštění z výkonu trestu vůbec dojít. Z laického pohledu lze tedy říci, že nejméně ohrožuje rodinu odsouzený–dítě, avšak ani to není zcela jednoznačné. Je pravdou, že role rodičů je nastavena ve společnosti tak, aby chránili své dítě a byli mu oporou. V praxi však neúspěch dítěte vytváří v rodině napjaté vztahy, zejména mezi manžely, jejichž vyvrcholením může být rozpad celého rodinného systému.

V každém případě, osobnost jedince se ve výkonu trestu mění. Po několika letech se vrací z vězení jiný člověk než ten, který do něj vstupoval. I to může být zásadním problémem pro následné přijetí člena zpět do rodiny. Je považován za jiného, svým způsobem cizího člověka, někdy již nepotřebného a nadbytečného. Rodina funguje jako zdroj jistoty, bezpečí a ekonomického zázemí. Z hlediska resocializace je velmi důležité, aby rodina svého odsouzeného člena podporovala a byla s ním solidární. Nelze však očekávat, že každá rodina toto dokáže, protože pro ni je celá situace velmi zátěžová. Odmítnutí narušeného jedince může být obranným mechanismem, snahou, jak zachovat alespoň určitou stabilitu rodiny.

Pro člověka, který opouští věznici bez podpory rodiny, může být návrat do společnosti nepřekonatelným problémem. Nejen, že absence potřebných rodinných vazeb velmi ztěžuje samotný proces resocializace a úspěšnost výchovných programů, ale po vstupu do běžného života je tento jedinec velmi ohrožen včleněním do homogenních kriminálních kultur.

³¹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 745.

...a dvěma zmiňovaným faktorům, jimiž je nezaměstnanost a ztráta rodiny, je pro jedince s kriminální zkušeností velmi snadné stát se osobou na okraji společnosti – bezdomovcem. Marie Vágnerová popisuje bezdomovectví jako „výsledek generalizovaného psychosociálního selhání, spojeného se ztrátou většiny běžných rolí a úpadkem společenské prestiže.“³² U netrestaných osob lze o bezdomovectví hovořit jako o následku chybného procesu socializace. U osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody se však jedná o chybu v resocializaci, kdy jedinci nejsou po propuštění schopni přijatelné adaptace na běžné podmínky a na samostatný život. Velkou roli zde samozřejmě hraje samotná ztráta bydlení. Ta je z větší části zapříčiněna tím, že jedinec ve výkonu trestu nemá možnost hradit náklady na byt, v němž před nástupem bydlel. Žil-li sám, rapidně vzrůstají dluhy na nájemném, což bez pochyby vyvrcholí ve většině případů k vystěhování z bytu. Osoba vracějící se z výkonu trestu je pak automaticky situována do role bezdomovce a tuto roli lze jen velmi těžko vlastními silami změnit. Identita bezdomovce je typická přijetím negativního obrazu sebe sama a rezignací na změnu či zlepšení své situace. Jedinec přijme roli ekonomicky nesoběstačné osoby a tím sám sebe vyloučí z majoritní společnosti. Charakteristická je závislost na společnosti a jejích institucích, avšak chybí hlubší a citové interpersonální vazby.

Návrat do běžného společenského života je pro tyto osoby velmi složitý, většinou až nemožný. Status bezdomovce, navíc pak ještě s kriminální zkušeností, je prostředkem naprosté degradace osobnosti a sociálního postavení jedince. Mnoho organizací, zabývajících se prací s lidmi bez domova³³, je dnes již profilováno také na pomoc lidem, kteří opouštějí vězení a jsou bez jakýchkoliv sociálních či materiálních prostředků. Zabránit úpadku osobnosti je však u těchto lidí natolik složité, že nelze hovořit o jednoznačně pozitivním přínosu snahy těchto institucí.

Dlouhodobější pobyt ve vězení eliminuje běžné strategie chování a podporuje rozvoj strategií nových, které jsou v běžném prostředí nefunkční. „Nepřijatelné projevy chování a neschopnost respektovat daná pravidla chování činí tyto lidi mnohdy sociálně neúnosnými.“³⁴

³² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 748.

³³ např. Armáda spásy, Naděje, Česká katolická charita

³⁴ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 754.

Ji do výkonu trestu odnětí svobody, se velmi často ocitají ve složité finanční situaci. Problém zadluženosti je úzce svázán se spáchanou trestnou činností, případně s životem, který odsouzený před nástupem do věznice vedl. Může se jednat o finanční škodu způsobenou trestným činem, alimentální nedoplatky nebo o dluhy na některých státních či nestátních inkasních mechanismech. Jedinec, který se následně dostává do výkonu trestu, ztrácí na určitou dobu svou platební schopnost. Během pobytu ve vazbě či výkonu trestu pak dluhy ještě narůstají, zvyšují se o náklady na úhradu pobytu ve vězeňském prostředí a jedinec se nachází v neřešitelné situaci.

Aby mohl člověk po ukončení výkonu trestu opět vstoupit do společnosti a začít žít běžným životem, je potřeba, aby z věznice vycházel „s čistým štítem“. To znamená, aby nemusel stále překonávat překážky z minulého způsobu života, ale mohl se plně soustředit na budoucnost. Proto je důležité, aby mohl ve věznici nejen převzít odpovědnost za své jednání a pochopit jeho nevhodnost, ale také učinit vše pro to, aby jeho následující život byl co nejméně komplikovaný.

Osobám, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnávány, jsou v souladu se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody prováděny srážky ze mzdy za účelem pokrytí některých nezbytných nákladů. Těmi se rozumí zejména sociální a zdravotní pojištění, srážky k úhradě výživného pro děti, jimž je odsouzený povinen poskytovat výživu, srážky na úhradu nákladů výkonu trestu a vazby, náhradu způsobené škody a na úhradu jiných pohledávek vůči odsouzenému. Tento postup lze označit za velmi vhodný, protože výrazně zlepší budoucí život odsouzeného.

V poslední době se velmi rozmáhá snaha sociálních kurátorů pomoci udržet odsouzenému původní bydlení. Je více než jasné, že s nástupem jedince do výkonu trestu narůstá dluh na bytě, v němž odsouzený před nástupem bydlel. Tato skutečnost pak dává majiteli bytu možnost jedince z bytu vystěhovat. Pomoc zde spočívá v tom, že sociální kurátor ihned po nástupu jedince do výkonu trestu kontaktuje majitele bytu, s nímž se dohodne, že platba nájemného se po dobu pobytu nájemce ve výkonu trestu pozastaví. Dluh tak sice narůstá, avšak odsouzenému byt zůstává v nájmu. Po skončení výkonu trestu dlužné nájemné jedinec majiteli splácí prostřednictvím splátkového kalendáře. Tento postup je skvělý, avšak ne pro jedince, který díky výkonu trestu přišel o zaměstnání, velmi těžce shání nové a jeho dluh na nájemném dosahuje deseti- či statisiců.

jakou výkon trestu odnětí svobody představuje, záleží nejen na podmínkách výkonu trestu a kvalitě výchovných programů, ale zejména „na osobnosti odsouzeného. Na jeho adaptačních schopnostech a připravenosti ke zvládnutí náročných situací. Vyrovnání se se zásahem do integrity jednotlivce může probíhat rezistentně, agresivně, regresivně či rezignací.“³⁵ Záleží to především na psychické odolnosti dané osobnosti. Bylo prokázáno, že dlouhodobý či opakovaný pobyt ve vězeňském zařízení ovlivňuje psychiku jedince, dochází k negativním změnám. Již pouhé náznaky akcentované osobnosti před vstupem do výkonu trestu se jeho průběhem prohlubují a zvyrazňují. To znamená, že byl-li jedinec před nástupem do výkonu trestu schopen se adekvátně přizpůsobovat nárokům prostředí, po výstupu může tyto schopnosti ztratit. Jeho vyrovnání se se zátěží pak většinou probíhá patologickým způsobem.

Velmi častou formou reakce na prožitou stresovou situaci je únik. Ten je charakterizován snahou vyhnout se důsledkům a znovuprožívání této situace. Jedinec se snaží oprostít od negativních pocitů, které doprovázejí jeho neschopnost se s danou situací vyrovnat. Závislost na alkoholu či drogách je jednoznačným a zároveň velmi snadným projevem úniku jedince. Může se jednat o snahu uniknout nejen nepříjemným pocitům, ale zejména zodpovědnosti a nárokům prostředí, jež jsou na jedince po opuštění věznice kladeny. Společnost od něho náhle očekává obrovskou pozitivní změnu, vyřešení všech potřebných záležitostí a bezproblémový život. Pokud ale jedinec na toto není vnitřně připraven a navíc je samotnou společností natolik stigmatizován, že se dostává do neřešitelné situace, je odklon k alkoholu či drogám subjektivně nejjednodušším řešením.

Společně se získáním závislosti na různorodých látkách jedinec ztrácí veškeré dosavadní sociální zázemí, které měl, společenské postavení, schopnost k řešení zátěžových situací a vyústěním je pouze rezignace. Jedinec se tak nevyhnutelně staví na okraj společnosti, je ohrožen dalšími negativními jevy, které mohou mít, a většinou mají, osobnostně destruktivní charakter.

³⁵ Černíková, V., Makariusová, V. *Úvod do penologie*. Praha: Sociálně právní institut Most, 1997. s. 68.

nání

ho pobytu ve vězeňském zařízení a následné prizonizace je neschopnost jedince samostatně se orientovat a žít v běžných společenských podmínkách. Striktní režim ve věznici, založený na povolených či zakázaných činnostech, působí silně demotivujícím způsobem. Jistá podřízenost autoritě, nezbytnost plnění příkazů, zákazů a vězeňského řádu vede vždy k omezení individuální aktivity. Při dlouhodobém potlačení vlastní iniciativy postupně dochází k jejímu úpadku, ke snižování schopnosti rozhodování se a řešení situací.

Motivace odsouzeného k pozitivní změně v chování je posilována nejen výchovnými programy, ale zejména prostřednictvím kázeňských trestů a odměn. Tento způsob může mít na osobní iniciativu a volní jednání obrovský vliv. Jedinec byl ve výkonu trestu učen, co se smí, co se nesmí a podle toho byl buď kázeňsky odměněn, či potrestán. V reálném životě však jedinec tyto zpevňující prvky nemá a často není schopen sám posoudit situaci a zvolit efektivní řešení. Sebekontrola a schopnost orientace v běžném prostředí je tedy výkonem trestu odnětí svobody značně snižována. Zejména jedná-li se o tresty dlouhodobého charakteru. Veškerá činnost a volný čas odsouzeného je ve věznici direktivně určen, na svobodě pak jedinec vykazuje jisté problémy s organizací denního plánu, volna a priorit. Ačkoliv primárním cílem programů zacházení je to, aby odsouzený dosáhl vnitřní autonomie, současně je tato snaha potlačována samotným vězeňským prostředím.

Po dlouhodobých trestech odnětí svobody hrozí naprostá sociální dezorientace, zejména došlo-li během výkonu trestu ke společenským či politickým změnám. Jedinec pak přestává být schopen adaptovat se na nové požadavky společnosti, hrozí ustrnutí na mechanismech, na něž byl zvyklý v dřívějším společensko-politickém uspořádání. Následkem může být závislost na společnosti, očekávání všestranné pomoci a jednoznačně formulovaných návodů jak žít. Propuštěné osoby pak požadují sociální dávky či nadstandardní pomoc státních orgánů. Nelze však takové chování zazlívat, jedná se o nevědomou formu chování a reakci na dezorientaci.

Preventivním opatřením, které by předcházelo zmíněným důsledkům, je jednoznačně individualizace programu zacházení. To znamená jeho specifikace a aplikace na danou osobnost, při zohlednění subjektivních předpokladů k reintegraci. Současně je třeba podporovat extramurální programy, které by zajistily dostatečný společenský rozhled.

né poruchy

stým, důsledkem psychicky velmi náročného zásahu do integrity jedince, který prošel výkonem trestu odnětí svobody, jsou neurózy. Ty jsou definovány jako funkční psychické poruchy, které jsou ve velké míře psychosociálně podmíněné a mohou se rozvinout na základě vlivu nadměrné či opakované zátěže. Neurotické chování je neadekvátní reakcí na běžnou situaci, kterou zdravý člověk prožívá a řeší přiměřeným způsobem. Mění se prožívání, uvažování i chování, objevuje se úzkost, pocit ohrožení a až fobický strach z určitých situací, výrazných změn či životních zlomů. Úzkostné poruchy jsou naproti tomu „charakteristické chronickou nepřiměřenou úzkostí, která se může projevovat vyhocenými akutními atakami, nebo iracionálním a vystupňovaným strachem.“³⁶

Ve vztahu k jedinci opouštějícímu prostředí věznice, v níž byl po určitou dobu chráněn před požadavky vnějšího prostředí, se může chybné neurotické chování projevit v mnoha oblastech. S náhlou změnou role jedince, který se ze dne na den stal z vězně běžným občanem, přichází nejistota, dezorientace v relativně známém prostředí, strach z budoucnosti a nedůvěra v sebe sama. Jedinec je bezprostředně vystaven nárokům, které na něj společnost nyní klade a dochází k pocitům obrovské úzkosti a strachu z nezvládnutí situace. V tuto chvíli záleží též na genetické podmíněnosti, na jejímž základě se začne neuróza u daného jedince rozvíjet. Takový člověk pak může ve strachu z vlastního selhání neadekvátně až agresivně reagovat na požadavky ostatních, či se uzavře do sebe a přestane vyhledávat sociální kontakty. To znamená, že si racionálně zdůvodní, proč by ho v daném zaměstnání nepřijali a ani se nepokusí místo získat, neoznámí věřiteli, že nemůže zatím splácet dluh, protože se bojí negativní reakce či se přestane seznamovat s novými lidmi ze strachu, že ho jako kriminálního společensky odsoudí. V opačném významu pak začne vyhledávat společnost takových lidí, na něž je za poslední dobu zvyklý, to znamená osoby s kriminální zkušeností. V obou případech je však důsledek stejný a pro daného člověka rizikový.

³⁶ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 399.

úkonem trestu odnětí svobody

propuštění z ní je stresujícím faktorem, který se může stát spouštěčem některé z neurotických poruch. Schopnost psychiky vyrovnat se s náročnou situací záleží na genetických predispozicích a osobnostní odolnosti daného jedince.

Úzkostná porucha

Může vzniknout na podkladě chronického stresu, jemuž jsou osoby ve výkonu trestu vystaveny téměř neustále. U osob propuštěných z výkonu trestu je úzkost pochopitelným projevem, avšak reakce na ni je pak znakem přítomnosti či nepřítomnosti neurózy.

Fobická úzkostná porucha

U propuštěných osob se nejčastěji objevují fobie související s lidmi či prostředím, v němž se jedinec cítí nejistě. Je to zejména agorafobie, která je definována jako strach z veřejných otevřených prostranství. Po dlouhodobém pobytu v uzavřeném a střeženém objektu se odsouzený náhle ocitá ve velkém světě velkých možností, což může vyvolat strach a nejistotu. Sociální fobie je strach z kontaktu s lidmi, z komunikace, a to zejména „v situacích, kdy je člověk středem pozornosti.“³⁷ Odsouzený může mít obavy komunikovat s úřady, zaměstnavateli či přáteli, aby ho neposuzovali dle „nálepky kriminálního“.

Reakce na stres

Tato porucha vzniká následkem traumatizujícího zážitku, který může být natolik závažný, že ve svém důsledku může ohrozit duševní zdraví jedince, jeho prožívání, uvažování i chování. U osob, které opouštějí věznic, se může tato porucha projevit v podobě ztráty zájmu o dřívější záliby, emoční otupělosti a sociální uzavřenosti.

3.8.2 Neuróza v sociálním kontextu

Společnost ani blízké okolí jedince stíženého neurotickou poruchou není schopno jeho poruchu pochopit a přijmout. Neuvědomuje si, že projevy neurózy nejsou důsledkem vědomého osobního rozhodnutí, ale chorobného stavu. Reaguje proto kritikou, odmítáním či nepřiměřenými požadavky na jedince. Velká úzkostnost, snaha jedince o izolaci a neadekvátní reaktivita na podněty jsou častými důvody pro sociální vyloučení jedince s neurózou, obzvláště pak jedná-li se o jedince, který je navíc stigmatizován výkonem trestu.

³⁷ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 407.

edku již zmíněných negativních důsledků výkonu trestu převažuje psychická nerovnováha a subjektivní pocit nezvládnutelnosti situace, se mohou objevovat náznaky suicidálního myšlení či chování. Jedná se o situace, kdy jedinec prožívá vnitřně silnou zátěž, která vede k potlačení pudu sebezáchovy s úmyslem dobrovolně ukončit vlastní život.

Většina odborníků se shoduje na faktu, že sebevražda je jednoznačným projevem úniku z neřešitelné situace. Podle Vágnerové³⁸ již v 19. století sociolog Emil Durkheim popsal tři základní druhy sebevražd, jejichž podstatu lze aplikovat také na osoby po návratu z výkonu trestu odnětí svobody.

Egoistická sebevražda

Jedná se o sebevraždu, která má příčiny v samotném jedinci, v jeho subjektivních pocitech, které se v danou chvíli pro něj jeví jako neslučitelné s žitím. Je to zejména nedostatek sociálních vazeb, ztráta podpory okolí a pocit společenské izolace. Takové projevy se však vyskytují u většiny propuštěných osob, je zde velmi důležitá pomoc nejbližšího okolí, rodiny a přátel.

Altruistická sebevražda

„Je reakcí na sociální požadavky, které jedinec nemůže splnit. Je v zásadě projevem akcentované společenské konformity, potvrzením akceptace společenských hodnot a norem.“³⁹ Především u osob, které byly dlouhodobě vězněny, hrozí sociální a hodnotové vyloučení a neschopnost reintegrace do společensky normativního života. V takovém případě je nezbytná pomoc odborníků, zejména z oblasti psychologie.

Anomická sebevražda

Objevuje se v důsledku náhlé změny společenského vztahu, pozice, či v důsledku politických či normativních změn. U dlouhodobě trestaných osob nastává ihned po propuštění tzv. šok ze svobody. Přidruží-li se k němu výrazné změny ve společnosti, které jedinec během svého výkonu trestu nebyl schopen vnitřně zpracovat a akceptovat, může dojít k sebevražednému jednání. Zde nachází v oblasti pomoci své místo instituce provádějící postpenitenciární péči.

³⁸ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004.

³⁹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 489.

, které mohou vést k suicidálnímu rozhodnutí, nebo toto Vágnerová se zmiňuje zejména o „duševním onemocnění, poruše osobnostního vývoje a důsledku abúzu psychoaktivních látek.“⁴⁰ Ze sociologického hlediska pak můžeme hovořit o neuspokojivých osobních vztazích a ekonomických faktorech. Obecně lze říci, že rodina je pro daného jedince zdrojem spolehlivého zázemí a základních hodnot. Jestliže však rodina neplní své základní funkce, či pokud rodina zcela chybí, je zde daleko vyšší riziko sebevraždy.

Výkon trestu představuje ztrátu dřívějších sociálních vazeb k určitému prostředí, a jestliže tyto vazby nejsou nikterak kompenzovány či obnoveny, může dojít k sociální izolaci, nedostatku zázemí a podpory. Tyto faktory je možno samo o sobě považovat za rizikové. Stejně tak jako ostatní zátěže, subjektivně pocíťované jako důležité. Sebevražda zde může být realizována formou afektivního jednání coby důsledku určitého momentu, který se pro jedince zdá v danou chvíli neřešitelný. Stejně tak může být ale záležitostí dlouhodobě plánovanou, přičemž v tomto procesu dochází k hromadění negativních pocitů a postojů, jež ústí v jednání s úmyslem ukončit vlastní život. Z hlediska závažnosti motivace a úmyslu lze zmínit následující varianty sebevražd:

1. **„Sebevražda jako cíl.** Život je z nějakého důvodu nesnesitelným, člověk se této zátěže potřebuje zbavit. Podstatné je, že chce zemřít.
2. **Sebevražedné jednání jako prostředek.** Jedinec zemřít nechce, ale používá demonstrované sebevraždy jako prostředku k manipulaci s jinými lidmi, k jejich potrestání, pomstě atd.“⁴¹
3. **„Sebeobětování.** Svobodné a dobrovolné rozhodnutí obětovat život v zájmu hodnot, které mají aktuálně větší cenu než vlastní život.“⁴² Snaha vlastní smrtí například ulevit či pomoci jiným lidem, poukázat na určitou skutečnost či nedostatek.

V zájmu prevence sebevražedného jednání u odsouzených, je nutné s nimi pracovat již před výstupem z věznice, ale také po jejím opuštění. Mnoho propuštěných prožívá natolik osobnostně zátěžové období, které může vyústit až ve snahu ukončit vlastní život.

⁴⁰ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 491.

⁴¹ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 500.

⁴² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. s. 490.

ZENÝMI VE VĚZNICÍCH JAKOŽTO ATIVNÍCH DOPADŮ NA JEDINCE

Vězeňský systém je v současné době poměrně dobře nastaven pro práci s odsouzenými. Je zde znatelná snaha co nejlépe jedince připravit na vstup do společnosti. Společným cílem všech programů ve věznicích je přispět k socializovanému, společensky přijatelnému chování propuštěného odsouzeného na svobodě a pozitivně jej motivovat. Na tom se podílí mnoho odborných pracovníků.

„Postoj laické veřejnosti k nápravně výchovným programům je většinou odmítavý s tím, že vede k rozmazlování vězňů a společnost stojí mnoho peněz. Faktem však je, že realizace těchto programů je významným faktorem eliminujícím případnou recidivu.“⁴³ Každý odsouzený dostává ve věznici možnost k seberealizaci, vzdělání a k naučení se základních sociálních dovedností. Otázkou však je, nakolik bude schopen po propuštění získané zkušenosti a dovednosti využít. V tomto sehraává zásadní roli samotná společnost, její stigmatizující přístup, nedůvěra v jedince s kriminální zkušeností a odmítání takové osoby.

4.1 Programy zacházení

Program zacházení je chápán jako základní forma nápravně výchovné činnosti. Je stanoven každému odsouzenému během jeho pobytu ve vězení. S přihlédnutím k osobnostní charakteristice odsouzeného a k možnostem věznice jsou následně odsouzenému nabídnuty alternativy programů. Ten si pak může zvolit pouze některé z nich, nezvolí-li si však žádnou, je mu povinně uložen tzv. minimální program stanoveného řádem věznice. Obsahem programu zacházení jsou:

- pracovní aktivity
- vzdělávací aktivity
- zájmová činnost a speciálně výchovné aktivity
- oblast utváření vnějších vztahů – extramurální programy

⁴³ Mezník, J., Kalvodová, V., Kuchta, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 45.

zařaditelní vězni jsou na základě doporučení komise

odborných zaměstnanců a následně z rozhodnutí ředitele zařazování na pracoviště uvnitř věznice. Jedná se především o práci ve skladu, údržbě, účtárně, v autoprovozu, dále v prádelně, kotelně, knihovně, kuchyni, samozřejmě jsou také využíváni k úklidu prostranství věznice a na údržbu a opravu elektroinstalací. Někteří vězni jsou také zaměstnáni na vnějších pracovištích mimo věznici, většinou ve stavebních firmách. Bohužel možnosti pro vnější zaměstnanost vězňů jsou u většiny věznic v ČR velmi nízké, celková zaměstnanost vězňů je nižší, než by bylo vhodné.

Zaměstnávání odsouzených je důležitým resocializačním prvkem. Vězni neztrácí pracovní návyky, případně se učí dalším dovednostem. Navíc je zde prostor pro rehabilitaci psychiky narušené výkonem trestu.

Vzdělávací aktivity

Jsou velmi důležitým faktorem, protože mohou výrazně ovlivnit následný život odsouzeného po propuštění. Odsouzení mají možnost dobrovolně si doplňovat či zvyšovat vlastní vzdělání a kvalifikaci, důraz je kladen především na řemeslné a administrativně technické profese. Proto mnoho věznic také organizuje kurzy cizích jazyků, práce s počítačem, dále základní přehled v zeměpisu, přírodopisu, také například kurzy vaření, domácích prací či právní minimum. Rozmanitost a nabídka aktivit je dána možnostmi věznice, avšak společnou snahou je zvýšit kvalifikaci a znalosti jedince, které by byly přínosem pro jeho budoucí život.

Speciálně výchovné aktivity

Jsou realizovány jak formou individuální, tak i formou skupinové práce. Zaměřují se zejména na výcvik užitečných dovedností v oblasti mezilidských vztahů, cílem je zvýšit prostřednictvím sociálního učení sociální kompetenci odsouzeného, tj. naučit ho řešit problémy žádoucím způsobem. Zahnují například krizovou a poradenskou intervenci, diagnostická vyšetření, terapie, relaxace, psychosociální výcvik, sociálně právní poradenství, nauku společenského kodexu, ale také kupříkladu rozpravy s duchovním. Cílem je osvojení adekvátního společenského chování a komunikace.

Zájmová činnost

Volnočasové aktivity probíhají v době osobního volna a účast na nich je zcela dobrovolná. Jejich smyslem je naučit odsouzené trávit volný čas a to nejen ve věznici, ale také po propuštění. Tato činnost je zaměřená na rozvoj osobnosti, udržení fyzické kondice a psychické rovnováhy a na vytvoření kulturních návyků a potřeb.

rozdělit na rekreativní, sportovní a kulturní. Rekreativní generaci po pracovních aktivitách. Patří sem sledování televize, videa, společenské hry. Sportovní aktivity vedou k nácvi ku kooperace, pohybové aktivitě a kázni, ale mají také velmi příznivý vliv na psychiku jedince. Spadají sem míčové a pohybové hry, nohejbal, volejbal, košíková a stolní tenis, posilovna apod. Do kulturních programů pak patří nejen kulturní vystoupení různorodých hudebních či dramatických skupin a souborů, ale především snaha o vlastní produkci vězňů.⁴⁴ Může to být výtvarný, modelářský či keramický kroužek. Patří sem také jiné kroužky, jako například motoristický, akvaristický, pěstitelský, křesťanský atd.

Extramurální programy

Jsou orientovány na vytvoření a udržení či posílení pozitivních vazeb odsouzených mimo prostředí věznice. Zejména k rodině a přátelům. Patří sem nejen osobní, telefonický či korespondenční kontakt s nimi, ale také seznamování se sociální realitou za zdmi věznice (úřady a jiné organizace). Cílem je připravit odsouzeného na vstup do společnosti, aby se v ní orientoval, měl jisté zázemí a snížilo se tak riziko recidivy. Součástí přípravy jsou také propustky z věznice nebo přerušení výkonu trestu.

4.2 Sociální pracovník

Sociální pracovník působící ve věznici na oddělení výkonu trestu odnětí svobody nejen pomáhá k nápravě odsouzeného, ale zaměřuje se především na bezproblémový a plynulý přechod odsouzeného z výkonu trestu do běžného života. Během výkonu trestu pomáhá jedinci s řešením aktuálních životních situací a problémů mimo věznici, ale jeho stěžejní činností by měla být důsledná příprava odsouzeného na propuštění. Zde se mnohdy vězeňství potýká s jistými nedostatky, protože záleží na osobním nasazení a kvalitách daného pracovníka, nakolik je schopen jedince na „nový život“ připravit.

Jeho činnost spadá do realizace extramurálních kontaktů, může odsouzenému pomoci s vyřízením dokladů, nalezením práce a ubytování po výstupu z věznice. Před odchodem z výkonu trestu poskytuje odsouzeným základní sociálně právní poradenství, zejména o sociálním zabezpečení, dále jedince informuje o podmínkách evidence

⁴⁴ Mezník, J., Kalvodová, V., Kuchta, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. s. 49.

hrazení sociálního a zdravotního pojištění a také jedince o kurátora a probační a mediační služby.

Sociální pracovník zřizuje a realizuje odbornou činnost, tzv. reintegrační porady. Jejich cílem je naučit jedince orientovat se a vhodně žít ve společnosti. V rámci zmíněných porad je odsouzeným umožněno studium právního minima a nácvik společenského chování. Jedná se o nácvik praktických dovedností, jako je psaní žádostí, životopisu, jednání s úřady, jízda MHD a podobně. Toto sociální učení může být se souhlasem ředitele věznice prováděno i v terénu, mimo prostředí věznice. Důležité je také poskytování orientace v aktuálním společenském dění. Součástí je též teoretické studium zmíněných činností, které je realizováno prostřednictvím besed a přednášek různých odborníků. Intenzita přípravy odsouzeného na propuštění by měla úměrně vzrůstat s délkou pobytu ve věznici a zároveň by měla záviset na osobnostní vybavenosti odsouzeného.

4.3 Výstupní oddělení

Výstupní oddělení je dalším mechanismem, který může nést podíl na úspěšné resocializaci a reintegraci odsouzeného. Jsou do něj zařazovány osoby odsouzené nejméně k 3 letům trestu odnětí svobody, kterým zbývá půl roku do podmíněného nebo regulérního propuštění. Cílem je intenzivní příprava odsouzeného na život mimo věznici, podpora extramurálních vztahů a řešení situací, které by mohly být překážkou pro plnohodnotný život po propuštění. Program je dán stejný jako u programů zacházení, ale práce s jedincem je intenzivnější, individualizovaná a více podpůrná. Problémem však je, že výstupní oddělení v českých věznicích existují víceméně pouze de iure, jejich podstata není natolik specifikována a činnost realizována jako u západních vězeňských systémů. V některých státech EU funguje systém polootevřených či otevřených výstupních oddělení, kde se odsouzení velmi intenzivně a prakticky připravují na život po propuštění. Zkušenost s tímto pojetím výstupních oddělení je taková, že jeho prostřednictvím dochází ke kvalitnější a znatelné prevenci recidivy.

Dalším motivačním a výchovným prvem může být systém vnitřní diferenciaci odsouzených, kde existuje model „čím lepší chování, tím více výhod“. Vzhledem k tomu lze však zpochybnit skutečný pozitivní vliv na osobnost odsouzeného, nelze s přesností určit, zda došlo k požadované změně v chování samovolně, či záměrně, s cílem získat lepší postavení.

5.1 Postpenitenciární péče

„Přechod vězněného z výkonu trestu odnětí svobody do života na svobodě je považován za velmi náročnou životní situaci. V prvních dnech následujících po propuštění se jedinec integruje do společnosti, obnovuje sociální dovednosti a získává korektivní zkušenosti.“⁴⁵ Zejména z tohoto důvodu je nutné poskytnout takovému člověku odbornou pomoc, která by mu pomohla překonat počáteční krizi a nalézt opět své místo ve společnosti, v rodině a na trhu práce. Je v zájmu společnosti, aby takovou pomoc zajistila, neboť dotváří proces resocializace jedince jakožto prevence před dalším selháním propuštěného. Tato pomoc, její rozsah a obsah se odvíjí od sociální politiky daného státu, zejména v podobě institutů sociální péče a sociální práce.

Výchovně adaptační působení postpenitenciární péče probíhá na základě dobrovolnosti, někdy však také formou povinného, státem stanoveného dohledu (realizuje Probační a mediační služba). „V rámci působnosti postpenitenciární péče je odsouzeným poskytována:

- pomoc při hledání pracovního zařazení,
- pomoc při zprostředkování ubytování,
- finanční podpora,
- pomoc při začlenění se do sociálního prostředí,
- sociálně výchovné a poradenské působení ve věcech sociálně právních.“⁴⁶

5.2 Kontinuální sociální práce

Kontinuální sociální práce jakožto systém celkového resocializačního působení se začala realizovat na počátku 90. let z iniciativy sociálních kurátorů. Podkladem

⁴⁵ Černíková, V. *Sociální ochrana*. Praha: PAČR, 2008. str. 209-210.

⁴⁶ Černíková, V. *Sociální ochrana*. Praha: PAČR, 2008. str. 214.

zené osoby do formy kontinuální sociální práce byly sociální péče a její následná transformace. Tak vznikla myšlenka komplexního působení na odsouzené s cílem jejich sociální rehabilitace prostřednictvím propojenosti a vzájemného působení státních i nestátních organizací a institucí. Jednoduše řečeno, jedná se o cílenou nápravu a zapojení odsouzeného do běžného života při využití všech dostupných zdrojů pomoci.

„Kontinuální sociální práce zahrnuje práci s klientem již od první fáze trestního řízení na svobodě, pokračuje v době výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a také následně po výstupu z věznice“⁴⁷. Umožňuje odsouzeným řešit jejich obtížnou situaci v co největším předstihu před jejich propuštěním a tím minimalizovat následky této situace. Podstata spočívá v posunu působnosti sociálního kurátora do formy úzké spolupráce s pracovníky Vězeňské služby a v jeho participaci na řešení klientovi situace za účelem posílení integrativní funkce výkonu trestu. To znamená napomoci odsouzeným při znovuzačleňování do společnosti, rozvíjet jejich sociální dovednosti a tím je naučit řešit svou situaci vlastními silami a odpovědnějším způsobem.

„Přínos kontinuální sociální péče je spatřován zejména v tom, že usnadňuje návrat jedince do společnosti, aktivizuje síly klienta a učí jej odolnosti vůči sociálně negativním jevům.“⁴⁸ Současně zabraňuje vzniku pocitu sociální izolace formou posilování a vytváření nových, sociálně přínosných vazeb prostřednictvím uplatňování extramurálních programů.

5.3 Subjekty kontinuální sociální práce

Jak již bylo řečeno, kontinuální sociální práce zahrnuje odbornou práci rozmanitých subjektů. V rámci klasifikace těchto subjektů sem lze zařadit cílené působení zejména sociálního pracovníka Vězeňské služby, sociálního kurátora, případně kurátora pro mládež, dále v jistém smyslu činnost Probační a mediační služby a samozřejmě pomoc poskytovanou nestátními neziskovými organizacemi. Všeobecně lze říci, že činnost těchto subjektů prokazatelně předchází vzniku sekundárních problémů spojených s uvězněním a zároveň předchází páchání další trestné činnosti. To vše pouze za předpokladu systémové provázanosti všech dotčených institucí a organizací.

⁴⁷ *Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999*. Praha: Český helsinský výbor, 2000. str. 58.

⁴⁸ Černíková, V. *Sociální ochrana*. Praha: PAČR, 2008. str. 217-218.

penitenciární resocializační působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na propuštění z věznice a život mimo ni. Napomáhá mu orientovat se a zaujmout pozitivnější postoj ke společnosti a současně jej motivovat k aktivnímu řešení vlastní situace. Uvědomění si pozadí spáchané trestné činnosti společně s přijetím odpovědnosti za něj je důležité pro rozpoznání priorit v životě odsouzeného. Sociální pracovník tedy svého klienta nejen motivuje k udržení jistého sociálního statusu i přes jeho uvěznění, ale také k náhledu do vlastního problému.

„Sociální pracovník na základě poznání sociální situace, sociálního vývoje pachatele a jeho úrovně sociální zralosti sestavuje program zacházení, cílený k individualizované sociální reintegraci.“⁴⁹ Může spolupracovat s rodinou, hledat podněty k pozitivní změně chování. Dopomáhá odsouzeným k navázání kontaktu s organizacemi či pracovníky zajišťujícími následnou pomoc po propuštění.

5.3.2 Koordinátor sociální péče o občany společensky nepřízpůsobené

Pracovník označovaný jako sociální kurátor působí na odděleních sociální prevence při obecních úřadech s rozšířenou působností. Jedná se o specializovaného odborného pracovníka, který poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc osobám vyžadujícím zvláštní pomoc při řešení obtížných životních situací. Napomáhá svým klientům k dosažení všestranně společensky akceptovatelného způsobu života a k minimalizaci následků nepříznivých sociálních událostí. Jeho činnost se nezaměřuje pouze na osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, spektrum jeho klientely a záběr pomoci je daleko širší. Práce sociálního kurátora spočívá v pomoci při hledání zaměstnání, ubytování, dosažení finanční soběstačnosti, oddlužení. Dále poskytuje odborná doporučení a pomoc při komunikaci se soudními či jinými, nestátními, institucemi. Nedílnou součástí je poskytování psychosociálního, sociálněprávního a pracovněprávního poradenství. Sociální kurátor je Vězeňskou službou ČR informován o nadcházejícím propuštění potencionálního klienta, jenž má bydliště v obvodu sídla kurátora. „Podle stávající zákonné úpravy je poskytovaná postpenitenciární péče založena na bázi dobrovolnosti, tj. propuštěný vězeň nemá žádnou právní povinnost využít nabízenou pomoc.“⁵⁰

⁴⁹ Černíková, V. *Sociální ochrana*. Praha: PAČR, 2008. str. 220.

⁵⁰ Černíková, V. *Sociální ochrana*. Praha: PAČR, 2008. str. 223.

erá usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení následků trestné činnosti, a to jak z pozice pachatele, tak oběti. Hlavní činností je výkon soudem stanoveného dohledu nad pachatelem, užívaného při ukládání některých alternativních trestů, ale zejména při podmíněném propuštění odsouzeného. Dohled je na jedné straně účinná podpora a pomoc odsouzenému směřující k tomu, aby vedl řádný život, ale na straně druhé je i kontrolou dodržování podmínek zkušební doby, které soudce či státní zástupce zároveň s dohledem uložil. Podstatou dohledu je psychosociální podpora klienta, řešení jeho aktuální životní situace a problémů. Směřuje k dosažení motivace odsouzeného směrem k životu v souladu s právními normami, k odčinění následků trestného činu a k urovnání právních a společenských vztahů, jež byly tímto činem dotčeny.

Činnost sociálního kurátora a Probační a mediační služby se v jistých oblastech kryje, čímž je podporována kontinuita poskytované pomoci. Ačkoliv spolupráce s Probační a mediační službou je pro odsouzeného stanovena soudem, tudíž je povinná, primárně není její náplní zaměřit se na sociální aspekt klientova života. V rámci dosažení právně hodnotového působení na klienta je však třeba s ním pracovat komplexně, s vzhledem do všech oblastí jeho života.

5.3.4 Jiné státem zřizované subjekty

Stejně jako výše zmíněné subjekty, pomoc odsouzeným a propuštěným osobám poskytuje mnoho dalších státem zřizovaných institucí či oddělení při úřadech, které společně utvářejí síť sociální pomoci. Mimo jiné sem patří například Úřady práce, které definují osoby propuštěné z výkonu trestu jako osoby vyžadující zvláštní péči. Dopomáhají těmto osobám ke snadnějšímu pohybu na trhu práce prostřednictvím tzv. Job klubů, motivačních a rekvalifikačních kurzů. Nedílnou součástí péče o propuštěné osoby je činnost oddělení hmotné nouze při městských či obecních úřadech. Tato oddělení poskytují kromě nezbytného sociálně právního poradenství jednorázové dávky ve výši až do 1000 Kč pro překlenutí raného období po propuštění, tzv. mimořádnou okamžitou pomoc z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením. Dále pak poskytují dávky, jimiž je jedinec v případě kdy nemá jinou možnost obživy, doplácen do životního minima, tzv. příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení.

é republiky po roce 1989 dala možnost vzniknout mnoha nestátním subjektům. Mezi tímto nesčitelným množstvím organizací nalezneme dnes také ty, které jsou orientovány na pomoc a podporu osobám znevýhodněným zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody. V současné době zde tedy existuje mnoho občanských, církevních a charitativních institucí, které zmíněným klientům poskytují materiální, poradenskou a jinou sociální pomoc. Jmenovitě lze zmínit sdružení jako Česká katolická charita, SOS Diakonie, Armáda Spásy, Naděje, Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi se sídlem v Praze a mnoho dalších. Jejich pomoc spočívá zejména v poskytování poradenství, hygienické, stravovací a zdravotnické péče, podpoře při hledání zaměstnání a ubytování a duchovenské či pastorační péči. Komplexní systémovou spoluprací se státními subjekty je podporována účelná prevence kriminality a sociálního selhání u jednotlivých klientů. Společnou snahou veškerých státních či nestátních organizací je stabilizovat klientův život natolik, aby získal pevné zázemí, které mu umožní vyvarovat se další trestné činnosti a začít žít plnohodnotným životem.

Každý člověk je individualita lišící se od ostatních, každý jinak prožívá krizové situace a je schopen je jinak řešit. Společným však zůstává fakt, že vyhrocená životní situace může mít pro všechny osoby bez rozdílu destruktivní důsledky. Jak již bylo několikrát řečeno, výkon trestu odnětí svobody je velkým zásahem do života člověka a jeho psychiky. Výkon trestu mění všechny oblasti života jedince, zasahuje do jeho prožívání, chování a myšlení. I přes snahu nejrozmanitějších institucí o kontinuální sociální práci je zásah do života jedince způsobený jeho uvězněním natolik rozsáhlý, že může mít pro jeho další život katastrofální důsledky. Jak již bylo výše popsáno, jedná se především o důsledky sociální, ale v nemalé míře také důsledky psychické, které mohou následně ovlivnit i sociální stránku života propuštěného jedince. Veškeré popsané negativní důsledky výkonu trestu, jakož i samotné negativní prožitky vzniklé pobytem ve vězení, mohou být tlumeny a korigovány cílenou a systematickou prací s jedincem. Tato práce začíná již při jeho nástupu do výkonu trestu a pokračuje v průběhu celého jeho života po propuštění. Má za cíl nejen obnovit rovnováhu v jeho životě, ale také poskytnout mu důstojné podmínky pro život, s cílem zabránit desocializaci a případné recidivě.

S ohledem na výše uvedené, se autorkou provedený průzkum v následující praktické části proto zaměřuje především na zjištění názoru odsouzených na jejich následný život po propuštění z vězení. Na to, jak své propuštění vnímali a prožívali, na to, jak se dle jejich názorů změnil jejich život v souvislosti s pobytem ve vězení.

Praktická část je tvořena šesti kapitolami, které detailně popisují průzkum provedený za účelem ověření problému popisovaného v části teoretické. V této části je ve své sedmé kapitole práce zaměřena na popis cíle průzkumu, jehož součástí je také stanovení tří základních předpokladů průzkumu. Platnost těchto předpokladů byla v rámci průzkumu ověřována. Osmá kapitola je zaměřena na popis použité metody, jejímž prostřednictvím byla získána konkrétní data a již bylo dosaženo cíle průzkumu. V deváté kapitole je obsažen popis zkoumaného vzorku, tedy charakteristika respondentů. Průběh průzkumu je popsán v desáté kapitole. Je zaměřena zejména na základní údaje o provedeném průzkumu, jako je časové zařazení a jeho délka průběhu, místo, způsob realizace a průběh vyhodnocení. Jedenáctá kapitola je věnována popisu samotných zjištěných výsledků a jejich interpretaci. Nedílnou součástí je ověření stanovených předpokladů, které se nachází v kapitole dvanácté.

Cílem praktické části je zejména sledovat obecné poznatky prezentované v části teoretické v praxi, tj. u respondentů průzkumu.

ČÁSTI

Průzkum byl proveden na základě poznatků prezentovaných v teoretické části. Byl zaměřen nejen na zjištění profilů oslovených respondentů, zejména na jejich věk, vzdělání, výši a druh trestu, ale především na zjištění jejich názoru na situaci po návratu z výkonu trestu. Jak jejich návrat probíhal a zda respondenti subjektivně pocítují negativní dopad pobytu ve výkonu trestu na jejich další život. Konkrétně bylo průzkumem zjišťováno, zda respondent vnímá, že v souvislosti s pobytem ve věznici došlo ke ztrátě zaměstnání, domova, či zpretrhání rodinných vazeb. V neposlední řadě byl zaměřen na zjištění, zda a jakým způsobem případně ovlivňuje zkušenost s výkonem trestu také jejich současný život.

Cílem praktické části je tedy pomocí dotazníku zjistit a následně popsat negativní sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody pro jedince – respondenty průzkumu.

7.1 Stanovení předpokladů

Pro účely zjištění cíle průzkumu byly při projektování bakalářské práce stanoveny následující předpoklady.

Lze předpokládat, že většina respondentů strávila ve výkonu trestu odnětí svobody dobu nepřesahující 5 let u prvního trestu (ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 5).

Lze předpokládat, že více než 1/3 respondentů se domnívá, že měla po propuštění z výkonu trestu obtíže nalézt zaměstnání (ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 9).

Lze předpokládat, že nejméně 20 % respondentů pocítovalo zhoršení rodinných vazeb v důsledku svého prvního pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody (ověřováno pomocí dotazníku – položkami 12, 13 a 14).

Pro zjištění zkoumaných skutečností byla použita metoda nestandardizovaného dotazníku, a to zejména z toho důvodu, že se zdá jako nejvhodnější pro danou skupinu respondentů. Jedná se o metodu, která je poměrně jednoduchá a tudíž výzkumný soubor příliš nezatěžuje. Důležitou roli pro zvolení dané metody hrála i rychlost získání potřebných údajů, což bylo pozitivně vnímáno i samotnými oslovenými respondenty. Výhoda dotazníku spočívala zejména v možnosti získat větší množství informací od velkého počtu osob najednou, a to v relativně krátkém časovém úseku.

Vzhledem k tomu, že dotazníkem byly zjišťovány poměrně citlivé údaje, byla zvolena metoda, která by respondenty od sdělování osobních zkušeností odradila co nejméně. Anonymní forma dotazování je navíc velkou výhodou, jedná-li se o zjišťování tak citlivých záležitostí, jakými zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody bez pochyby jsou. Lze se domnívat, že při zvolení například metody rozhovoru, by nemusel být výzkum úspěšný, neboť mnoho dotázaných osob by rozhovor na toto téma rezolutně odmítlo. Respondenti, kteří byli do průzkumu zahrnuti, získali díky možnosti písemného vyjádření skutečností také větší prostor přemýšlet nad odpověďmi. Tudíž lze předpokládat větší pravdivost odpovědí a otevřenost respondentů. To však nemusí být pravidlem. Anonymita dotazníku je totiž sice příležitostí pro větší otevřenost respondentů, avšak může snižovat skutečný zájem o sdělení pravdivých údajů.

Dotazník (viz Příloha č. 5) je strukturován do 18 tematických otázek. Většina otázek je koncipována formou uzavřených alternativních či polytomických otázek, v nichž jsou respondentovi navrhovány možnosti odpovědi. U polytomických otázek má navíc vždy možnost jiné odpovědi než té, která je předepsána. V otevřené otázce je respondentovi dáván prostor k úplnému a objektivnímu vyjádření ke zjišťované skutečnosti. Smyslem filtračních otázek bylo vydělit respondenty, kteří nemají k dané otázce žádný vztah.

Dotazník je uveden průvodním dopisem s prosbou k respondentům o pravdivé a úplné vyplnění dotazníku. Průvodní dopis dále seznamuje respondenty s tím, za jakým účelem je průzkum realizován a jaké z toho plynou pro ně důsledky. Zejména, že se jedná o anonymní dotazník a výsledky budou využity pouze ke studijním účelům. Respondenti jsou zde seznámeni s postupem pro správné vyplnění dotazníku. Samozřejmou součástí je pak poděkování za jejich čas věnovaný vyplnění dotazníku.

je zjišťována osobnost respondenta a jeho zkušenosti se spáchanou trestnou činností. Dotazník se zde zaměřuje zejména na věk, pohlaví a vzdělání respondenta. Dále na fakt, kolikrát byl ve výkonu trestu odnětí svobody a jak dlouho. Pokud těchto pobytů bylo více, respondenta popis v dotazníku směřuje, aby odpovídal v rámci celého dotazníku tak, jaká byla jeho situace po prvním z těchto výkonů trestu. Ve druhé části dotazníku je zjišťována situace ohledně zaměstnání respondenta, zejména to, zda se mu podařilo udržet původní pracovní poměr i po výstupu z věznice, případně co bylo příčinou jeho ztráty. Dále zda po výstupu z věznice pociťoval, že zkušenost s výkonem trestu je pro něj překážkou pro nalezení nového zaměstnání. Další okruh otázek je pak zaměřen na vztahy v rodině respondenta v průběhu výkonu trestu a po výstupu z něj. Zda se v tomto vztahu něco změnilo a jakým způsobem se rodina k dotyčnému chovala v průběhu výkonu trestu a po něm. V poslední části se dotazník zaměřuje na zjištění situace respondenta v oblasti bydlení, opět ve vztahu k výkonu trestu, zejména zda se domnívá, že přišel o bydlení v souvislosti s pobytem ve věznici. Poslední otázka v dotazníku je otevřená a dává respondentovi prostor vyjádřit, co považuje za pro něj nejdůležitější důsledek svého prvního pobytu ve věznici na jeho život po propuštění. Závěrem dotazníku je opět respondentovi poděkováno za vyplnění dotazníku. K dosažení cíle průzkumu vedly zejména otázky č. 6 – 18. Prvních pět otázek bylo zaměřeno na zjištění osobnosti respondenta a podmínek jeho pobytu ve výkonu trestu.

Předání dotazníku respondentům bylo zajištěno přes tazatele - odborné pracovníky, kteří s těmito osobami denně přicházejí do kontaktu v rámci výkonu svého povolání – jedná se zejména o sociální kurátory, sociální pracovníky při městských úřadech, pracovníky Probační a mediační služby a sociální pracovníky v organizacích Naděje a Armáda spásy. Všichni tito pracovníci dostali stejné instrukce pro výběr respondentů, předání dotazníků a instruování respondentů k vyplnění dotazníků (viz. Příloha č. 6). Některým tazatelům byl dotazník doručen elektronicky, jiným osobně. Návratnost dotazníků byla poměrně vysoká, z počtu 70 předaných dotazníků se jich vrátilo 61, z čehož 55 dotazníků bylo validních a vhodných k vyhodnocení průzkumu. Celkem 6 vrácených dotazníků nebylo možno použít, neboť byly chybně či neúplně vyplněné.

NÉHO VZORKU

Zkoumaný vzorek byl do průzkumu zařazen na základě metody záměrného výběru kvótního typu. Chráska k této metodě výběru vzorku uvádí: „Zde o výběru jistého prvku nerozhoduje náhoda, ale buď úsudek výzkumníka, nebo úsudek zkoumané osoby. Kvótní výběr vzniká tak, že se zvolí určité kontrolní znaky, podle nichž se výběr orientuje. Podle kontrolních znaků lze vytvořit určité kvóty pro výběr.“⁵¹

Jak již bylo řečeno v minulé kapitole, předání dotazníku respondentům bylo zajištěno prostřednictvím tazatelů, jimiž byli odborní pracovníci, kteří s těmito osobami denně přicházejí do kontaktu v rámci výkonu svého povolání. Tazatelé pak výběr respondentů prováděli sami, na základě vlastního rozhodnutí klienta o vyplnění dotazníku. Respondenty průzkumu jsou klienti těchto odborných pracovníků, jimiž byli zejména kurátoři pro dospělé při jednotlivých městských úřadech, sociální pracovníci úřadů, pracovníci Probační a mediační služby a sociální pracovníci v organizacích Naděje a Armáda spásy. Vhodným respondentem pro vyplnění dotazníku byl klient starší 18 let, který má zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. Vzdělání, pohlaví a počet absolvovaných pobytů ve výkonu trestu nebyl rozhodující. Do výzkumu se proto zařadili muži i ženy starší 18 let, různého vzdělání a společenského postavení. Jednalo se o respondenty žijící v hlavním městě Praze.

Původně byl očekáván větší výzkumný vzorek (60 - 100 respondentů), než který se podařilo zajistit. Na základě pohovorů s tazateli, jimiž byl dotazník distribuován, došlo ke snížení nároku na počet respondentů. Důležitou roli zde hrála pracovní vyčerpání jednotlivých tazatelů, jejich možnosti pro práci s klientem v podobě vyplňování dotazníků, počet jejich klientů se zkušeností s výkonem trestu a v řadě neposlední, o to více však důležité, o ochotu jednotlivých klientů zařadit se do výzkumného vzorku. Přístup klientů, kteří mají zkušenost s výkonem trestu a zároveň jsou klienty určitého sociálního pracovníka, je dle sdělení tazatelů velmi problematický. Je obtížné s nimi účinně pracovat na změně jejich zhoršené životní a sociální situace, natož je přimět ke spolupráci v oblasti průzkumu.

⁵¹ Chráska, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. str. 22.

...tit pouze 55 validních dotazníků, z nichž bylo možno ...
... Průzkum byl prováděn pouze v regionu hlavního města Prahy. Vzhledem ke zmíněnému regionu, v němž byl průzkum prováděn, a nízkému počtu respondentů, nelze výsledek průzkumu v žádném případě aplikovat na celou společnost a zjištěné skutečnosti generalizovat a považovat za obecně platné. Statistické usuzování o výsledku průzkumu tedy není možné.

Průzkumu se zúčastnilo celkem 55 respondentů, především s nižším vzděláním (základní vzdělání a vyučení bez maturitní zkoušky). Z tohoto počtu se jednalo o 46 mužů a 9 žen.

Tabulka č. 1: Popisná data zkoumaného vzorku

POHLAVÍ RESPONDENTŮ		
pohlaví	počet respondentů	%
muži	46	83,63
ženy	9	16,26
VĚK RESPONDENTŮ		
věk	počet respondentů	%
18 - 30 let	15	27,27
31 - 50 let	23	41,81
51 - 70 let	15	27,27
71 a více	2	3,63
NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ		
vzdělání	počet respondentů	%
vyučen/a	22	40
střední škola s maturitou	9	16,36
vyšší odborné	0	0
vysokoškolské	4	7,27
POČET POBYTŮ VE VÝKONU TRESTU		
počet pobytů	počet respondentů	%
1x	13	23,63
2x	15	27,27
3x	15	27,27
4x a více	12	21,81
DÉLKA PRVNÍHO POBYTU VE VÝKONU TRESTU		
délka	počet respondentů	%
méně než 1 rok	13	23,63
1 - 5 let	28	50,9
6 - 10 let	8	14,54
11 let a více	6	10,9
Celkem respondentů	55	100

patrné, nejvíce respondentů bylo ve věku 31 – 50 let. Ve věkové kategorii 18 – 30 let a 51 – 70 let bylo vždy 15 respondentů. Pouze 2 osoby z 55 oslovených byly starší 71 let. Celkem 22 osob, tj. 40 % respondentů uvedlo jako nejvyšší dosažené vzdělání „vyučen/a“. Dále 20 respondentů bylo se základním vzděláním, střední školu s maturitou uvedlo 9 respondentů a vysokoškolské vzdělání uvedly pouze 2 osoby. Průzkumu se nezúčastnila žádná osoba s vyšším odborným vzděláním. Shodně 15 respondentů uvedlo, že výkonem trestu odnětí svobody prošlo 2x a 3x. Dále 13 osob absolvovalo jeden pobyt ve výkonu trestu a 12 osob bylo ve výkonu trestu odnětí svobody 4x a více. Více než 50% respondentů strávilo ve svém prvním výkonu trestu 1 – 5 let. Méně než jeden rok tam strávilo 13 osob a více než 11 let 6 osob. Celkem u 8 osob nepřesáhla délka jejich prvního pobytu ve věznici 10 let.

Jak již bylo výše uvedeno, průzkum byl realizován v lokalitě hlavního města Prahy. Na samotném průběhu průzkumu se podílelo 34 tazatelů - odborných pracovníků, kteří se při výkonu svého povolání setkávají s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody.

Celkem 35 tazatelů bylo osloveno pomocí elektronické e-mailové komunikace, kdy jim byl zaslán dotazník spolu s podrobnými instrukcemi jak dotazník vyplnit a jak vybírat vhodné respondenty (viz Příloha č. 6). Z tohoto počtu se do průzkumu zapojilo pouze 28 oslovených tazatelů, od nichž se vrátilo celkem 36 dotazníků. Rozesláno tedy bylo prostřednictvím e-mailu celkem 35 dotazníků 35 pracovníkům. Ačkoliv se nezapojilo 7 z celkem 35 elektronicky oslovených tazatelů, vrátilo se 36 validních dotazníků (to je o jeden více, než bylo rozesláno), neboť někteří z nich vyplnili se svými klienty více dotazníků než pouze jeden požadovaný. Vyplněné dotazníky byly odbornými pracovníky zpět zasílány na e-mailovou adresu výzkumníka jako příloha ve formátu Word.

Dále bylo celkem 6 tazatelů osloveno osobně, na základě předchozí domluvy. S nimi bylo domluveno, že se pokusí zajistit co největší počet vyplněných dotazníků. Všem byly ústně předány stejné instrukce pro vyplňování dotazníků, jako tazatelům, kteří byli požádáni o spolupráci elektronicky. Z těchto šesti tazatelů se do průzkumu zapojili všichni oslovení, tedy 6 odborných pracovníků. Těmto tazatelům bylo také předáno dohromady 35 dotazníků (celkový počet předaných dotazníků tedy činil 70). Z tohoto počtu se pak vrátilo celkem 19 validních dotazníků. Vyplněné dotazníky byly od tazatelů vyzvednuty osobně. Statistické údaje o distribuci dotazníků jsou uvedeny v Tabulce č. 2.

Do provedeného průzkumu se tedy zapojilo celkem 34 odborných pracovníků z hlavního města Prahy, z čehož 6 bylo osloveno osobně a 28 elektronicky. Z celkového počtu 70 distribuovaných dotazníků se vrátilo 55 validních, z čehož 36 bylo získáno od tazatelů oslovených elektronicky a 19 dotazníků od tazatelů oslovených osobně.

Realizace průzkumu probíhala v časovém horizontu 2 měsíců, v období leden 2010 – březen 2010. Nejprve bylo osloveno cca 15 tazatelů osobně s prosbou o spolupráci na tvorbě průzkumu, avšak při zjištění, že se od nich nepodaří zajistit potřebný počet respondentů, bylo přistoupeno k variantě oslovení dalších tazatelů. Z časových důvodů byli tito osloveni elektronicky, s poměrně dobrým výsledkem.

nestandardizovaného dotazníku

Tazatelé (odborní pracovníci)	osloveno	z toho se zúčastnilo tazatelů	distribuova- ných dotazníků	vrácených dotazníků	z toho validních
osloveno osobně	6	6	35	23	19
osloveno elektronicky	35	28	35	38*	36
Celkem	41	34	70	61	55

* počet vrácených dotazníků je vyšší než počet distribuovaných dotazníků, neboť někteří tazatelé vyplnili s respondenty více dotazníků než pouze jeden

11. JEJICH INTERPRETACE

Data byla získána vyhodnocením vyplněných validních dotazníků, a to za použití základních matematických operací. Byl proveden součet konkrétních odpovědí u jednotlivých otázek neboli položek a tato data byla dále propočtena z hlediska procentuálního zastoupení dané odpovědi u každé otázky. U některých otázek, které spolu přímo souvisejí, byla provedena komparace odpovědí, např. u položek č. 6 a č. 7 nebo u č. 12 a č. 13.

Vyhodnocení dotazníků, procentuální vyčíslení výsledků a celková analýza dat zabrala celkem 8 hodin. Samotná interpretace získaných dat včetně jejich grafického znázornění pak trvala zhruba 15 hodin. Pro lepší interpretaci dat a zároveň snazší orientaci v popisovaných výsledcích průzkumu byla zvolena následující metoda interpretace. Dotazník byl pro účely vyhodnocení a interpretace rozdělen do čtyř tematických okruhů, přičemž každý z nich byl vyhodnocen samostatně. První okruh je zaměřen na oblast zaměstnání respondentů. Zejména pak na fakt, zda může být výkon trestu odnětí svobody důvodem pro horší zaměstnatelnost respondentů. Druhý okruh se zaměřuje na vyhodnocení názoru respondentů na oblast rodinných vztahů v době pobytu ve výkonu trestu a po propuštění z něj. Třetí okruh je zaměřen na oblast bydlení. Zda se respondenti domnívají, že případná ztráta bydlení mohla být zapříčiněna jejich pobytem ve výkonu trestu. Poslední tematický okruh je prezentován jednou otevřenou otázkou, v níž je vyhodnocen subjektivní názor respondentů na zkoumané téma. Na závěr byla porovnána všechna data ze zmíněných okruhů.

11.1 Oblast zaměstnání

Z celkového počtu 55 dotázaných osob pouze 43,63 % respondentů (24 osob) uvedlo, že mělo před nástupem do svého prvního výkonu trestu odnětí svobody trvalé zaměstnání. U 31 osob byla prokázána absence takového zaměstnání. Pro další vyhodnocení této zkoumané oblasti byly proto zjišťovány pouze zkušenosti 24 respondentů, kteří před nástupem do věznice měli trvalé zaměstnání. Z tohoto počtu pouze 2 osoby uvedly, že do stejného zaměstnání nastoupily i po propuštění z věznice. Znamená to tedy, že více než 91 % respondentů z těch, kteří měli před nástupem do výkonu trestu zaměstnání, což je 22 osob, přišlo o své zaměstnání v průběhu svého pobytu ve výkonu trestu, případně bezprostředně po něm. Z tohoto počtu 22

pondentů) uvedlo, že se domnívá, že ztráta zaměstnání byla způsobena pobytem ve věznici a pouze 3 osoby uvedly, že to bylo z jiných důvodů, které nebyly v rámci průzkumu zjišťovány. Lze se domnívat, že zásadním důvodem pro ztrátu zaměstnání u zmíněných 19 respondentů byl fakt, že pravomocné odsouzení pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu delší než 1 rok, je dle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 55, odst. 1, písm. a)⁵², důvodem pro okamžité zrušení pracovního poměru zaměstnavatelem. Může zde být však daleko více vysvětlení, proč tak velký počet respondentů přišel o zaměstnání v souvislosti se svým pobytem ve výkonu trestu, tyto důvody však nebyly předmětem zkoumání a proto nebyly zjišťovány. Pro přehlednost výše prezentovaných údajů je uvedena následující tabulka.

Tabulka č. 3: Přehled trvalého zaměstnání osob a jejich návratu do něj

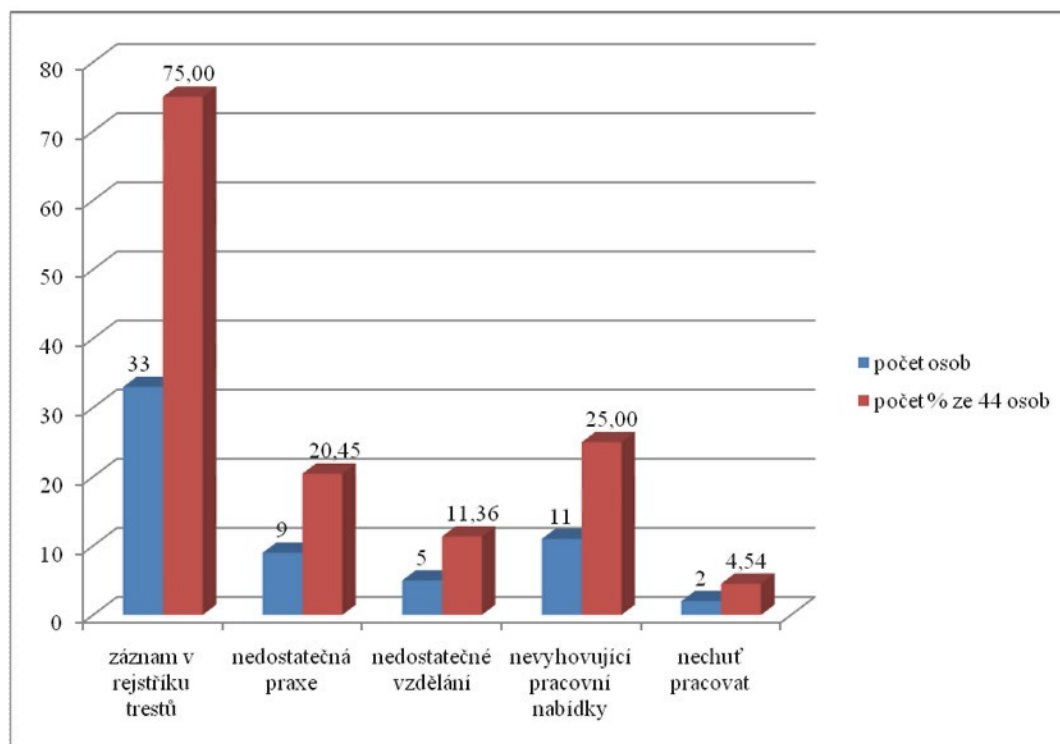
	Počet osob	%
Celkem respondentů	55	100
z toho nemělo trvalé zaměstnání před nástupem do věznice	31	56,36
z toho mělo trvalé zaměstnání před nástupem do věznice	24	43,63
z toho se do něj vrátilo po výstupu z věznice	2	8,33
z toho se do něj nevrátilo po výstupu z věznice	22	91,66
z toho se domnívá, že se nevrátilo z důvodu svého pobytu ve věznici	19	86,36
z toho se nedomnívá, že se nevrátilo z důvodu svého pobytu ve věznici	3	13,63

⁵² ÚPLNÉ ZNĚNÍ č. 568. Zákoník práce 2007. Stav k 1.1.2007. Ostrava: Sagit, 2006. s 20.

...tů, poměrně velký počet osob pocíťoval po návratu z věznic konu trestu závažné problémy s nalezením zaměstnání.

Z celkového počtu 55 dotázaných osob, tyto problémy uvedlo celkem 44 osob, tedy celých 80 % dotázaných. Pouhých 11 osob, čili 20 %, uvedlo, že nemělo po návratu z věznic problémy s hledáním zaměstnání. Jedná se o alarmující zjištění. Dále bylo zjištěno, že část ze 44 výše uvedených osob se domnívá, že příčin je více než pouze jedna, jak ukazuje výsledek vyhodnocení položky č. 10. V ní byli respondenti žádáni o uvedení subjektivního názoru, co si myslí, že je příčinou problémů s nalezením zaměstnání. Bylo jim umožněno uvést více odpovědí. Z počtu odpovědí 44 osob, které odpovídaly na tuto otázku, bylo zaznamenáno celkem 60 příčin, většinou se opakujících. Přehled uvedených příčin a jejich procentní zastoupení je uvedeno v Grafu č. 1.

Graf č. 1: Přehled příčin obtíží s nalezením zaměstnání a jejich zobrazení v %

Nejvíce respondentů shledalo příčinu zhoršených podmínek pro nalezení zaměstnání v oblasti rejstříku trestů. Celkem 33 respondentů ze 44 (to je celkem 75 % osob z těch, které vykazaly problémy s nalezením zaměstnání) uvedlo, že se domnívá, že touto příčinou je záznam v rejstříku trestů, který znesnadňuje nalezení zaměstnání.

, že jim nevyhovovaly nabízené pracovní nabídky. Dále 11,36 % respondentů se domnívá, že díky pobytu ve výkonu trestu neměli dostatečnou praxi, čímž byli znevýhodněni na trhu práce. 5 respondentů (11,36 %) pak dává své obtíže s nalezením zaměstnání do souvislosti s tím, že díky pobytu ve věznici neměli dostatečnou kvalifikaci (myšleno ve smyslu vzdělání), která by nalezení zaměstnání mohla usnadnit. A konečně 2 respondenti otevřeně uvedli, že po návratu z výkonu trestu neměli chuť pracovat. Jeden z těchto respondentů svůj postoj odůvodnil přímo tím, že mu postačovaly pouze sociální dávky a neměl důvod hledat zaměstnání. Je možné se domnívat, že nechť pracovat (ať již zapříčiněná samotným pobytem ve výkonu trestu či jinými osobními důvody respondentů) mohou být zahrnuty i v odpovědích zmíněných 11 respondentů, kteří uvedli, že jim nevyhovovaly nabízené pracovní nabídky. Tento fakt ovšem nelze ověřit a proto zůstává jen v rovině teoretického usuzování.

Dále lze usuzovat, že respondenti, kteří pociťují obtíže v oblasti spojené s hledáním vhodného zaměstnání, tyto obtíže pociťují dlouhodobě. Nejedná se pouze o krátkodobou záležitost spojenou s aktuální situací pro propuštění. Jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, výkon trestu odnětí svobody zásadním způsobem snižuje sociabilitu propuštěných osob, která se nejvíce projevuje v oblasti následné zaměstnanosti.

11.2 Oblast rodinných vztahů

Z celkového počtu 55 dotazovaných osob se vyhodnocení této části průzkumu týká pouze 37 respondentů (67,27 %), neboť zbylých 18 osob uvedlo, že nemají rodinu (rozumí se manžel/ka, bývalý/á manžel/ka, děti, sourozenci, rodiče). Z tohoto důvodu na otázky týkající se rodiny a rodinných vztahů odpovídalo pouze 37 osob.

V dotazníku v položce č. 12 bylo zjišťováno, jak se k respondentům dle jejich názoru chovala rodina v době jejich pobytu ve věznici. Celkem 13 osob z 37, tj. 35,13 % uvedlo, že s nimi rodina udržovala kontakt po celou dobu jejich pobytu ve věznici. To znamená, že respondenty navštěvovala, korespondovala si s nimi a podobně. 11 osob uvedlo, že od jejich nástupu do věznice s nimi jejich rodina přestala komunikovat a dále 7 osob uvedlo, že nebyly se svou rodinou v kontaktu již před nástupem do věznice. Celkem 5 respondentů pociťovalo, že jejich rodina s nimi byla v kontaktu pouze z počátku jejich pobytu ve výkonu trestu, avšak později již ne. Jeden

s ním byla v kontaktu střídavě. Velice zajímavé je zde osobami, to je téměř se 30 % osob, přestala rodina komunikovat v přímé souvislosti s jejich nástupem do věznice. Celkem 24 osob uvedlo, že pociťovalo problémy v kontaktu s rodinou po dobu svého uvěznění a pouze 13 osob vnímalo kontakt jako zcela bezproblémový (viz Tabulka č. 4).

V dotazníku v položce č. 13 bylo pak zjišťováno, jakým způsobem se k respondentům dle jejich názoru chovala rodina v době po propuštění z výkonu trestu. Celkem 14 respondentů z počtu 37, což představuje téměř 38 % osob, pociťovalo, že s nimi rodina ukončila styky a doposud nejsou v kontaktu. Dále pak 11 osob (neboli téměř 30 %) uvedlo, že se jim jejich rodina snažila po propuštění z věznice aktivně pomoci. 7 osob uvedlo, že dlouhou dobu po propuštění nebylo se svou rodinou v kontaktu, ale nyní již opět je, tedy že se jim podařilo s rodinou obnovit styky. Lze předpokládat, že tento počet vychází z počtu 24 osob, které v položce č. 12 uvedly, že měly obtíže v kontaktu s rodinou (konkrétně 11 osob zde uvedlo, že od jejich nástupu do věznice s nimi jejich rodina přestala komunikovat, 7 osob uvedlo, že nebyly se svou rodinou v kontaktu již před nástupem do věznice a 5 osob pociťovalo, že jejich rodina s nimi byla v kontaktu pouze z počátku jejich pobytu ve výkonu trestu, avšak později již ne. Jeden respondent uvedl, že rodina s ním byla v kontaktu střídavě – viz strana 61, poslední odstavec). Dále v položce č. 13 uvedli 4 respondenti, tedy téměř 11% z počtu 37, že byli se svou rodinou v kontaktu i po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, avšak rodina jim nenabídla konkrétní pomoc po návratu z věznice. A stejně jako v položce č. 12, odpověděl jeden respondent, že i po výstupu z výkonu trestu byl se svou rodinou v kontaktu střídavě (viz Tabulka č. 4).

I zde je velmi zajímavé, že s celkem 38 % respondentů ukončila jejich rodina styky a doposud nejsou v kontaktu. Lze vyhodnotit, že pouze necelých 30 % osob z 37 vnímalo přístup rodiny po jejich návratu z vězení jako bezproblémový. Zbýlých více než 70 % osob pociťovalo po návratu z věznice jakékoliv obtíže v rodinném soužití.

Pro subjektivní komparaci obou zmíněných položek v dotazníku, byla při vyhodnocení použita metoda označení nabízených odpovědí na škále pozitivní - negativní (viz Tabulka č. 4). Podle toho, jaký byl každé odpovědi přidělen status, bylo následně provedeno porovnání odpovědí týkajících se přístupu rodiny k respondentům během výkonu trestu a po jeho ukončení (viz Tabulka č. 5). Byl sledován především vývoj situace v čase, zda došlo k nějaké změně a pokud ano, v rámci jakého statusu.

odpovědi u položek č. 12 a č. 13 dle jednotlivých
dnotlivých respondentů.

Tabulka č. 4: Označení odpovědi dle statusu

položka	odpověď	status	počet osob
položka č. 12 - přístup rodiny během pobytu ve výkonu trestu	udržovala se mnou kontakt	pozitivní	13
	z počátku komunikovala, později již ne	neutrální	5
	od doby mého nástupu do věznice žádná komunikace	negativní	11
	nebyli jsme v kontaktu již před nástupem	negativní	7
	jiná možnost - střídavě	neutrální	1
položka č. 13 - přístup rodiny po výstupu z výkonu trestu	snažila se mi pomoci	pozitivní	11
	byla se mnou v kontaktu, ale pomoc nenabídla	neutrální	4
	ukončila se mnou styky - nejsme v kontaktu	negativní	14
	dlouho jsme nebyli v kontaktu, ale nyní již jsme	pozitivní	7
	jiná možnost - střídavě	neutrální	1

Tabulka č. 5: Komparace změn dle jednotlivých statusů

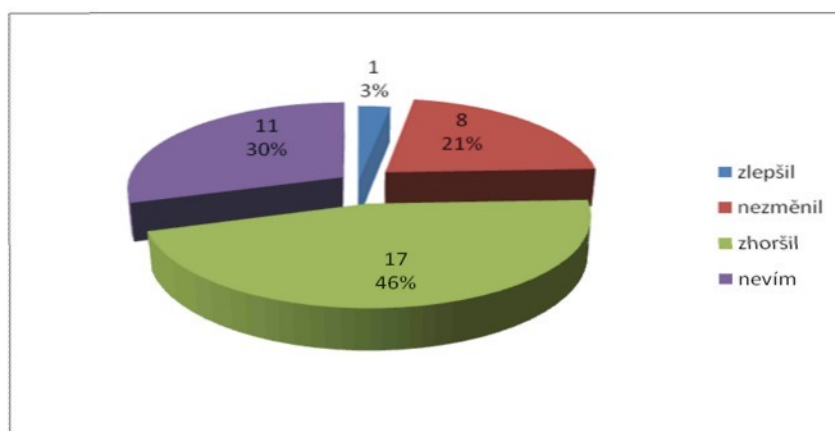
status položky č. 12 / status položky č.13	počet osob	dosažená změna - počet osob
pozitivní / pozitivní	12	žádná
negativní / negativní	12	žádná
pozitivní / negativní	4	negativní - 4 osoby
negativní / pozitivní	2	pozitivní - 2 osoby
neutrální / neutrální	4	žádná
neutrální / pozitivní	2	pozitivní - 2 osoby
pozitivní / neutrální	0	žádná
neutrální / negativní	0	žádná
negativní / neutrální	1	neutrální - 1 osoba
Celkem osob	37	9

Z Tabulky č. 5 je patrné, že při porovnání přístupů rodin respondentů v čase, došlo celkem u 9 respondentů ke změně. U 4 osob se jednalo o změnu negativní, kdy pozitivní přístup rodiny k respondentovi při jeho nástupu a pobytu ve věznici byl původně pozitivní a po výstupu z výkonu trestu se změnil na přístup negativní. Dále 4 osoby vnímají, že při porovnání v čase došlo ke změně pozitivní, kdy se původně negativní či neutrální postoj rodiny po výstupu z věznice změnil na pozitivní. Dále u jedné osoby došlo ke změně neutrální, tedy z původně negativního přístupu k přístupu neutrálnímu. Je možno říci, že výpovědní hodnota této komparace je poměrně zřejmá,

chž došlo ke sledované změně, se jednalo o změnu ho) rázu.

Pro dotvoření náhledu na případné změny v postoji rodiny vůči respondentovi s ohledem na jeho zkušenost s pobytem ve věznici, byla do dotazníku zařazena položka č. 14, která shrnuje pocit respondenta na danou situaci. Zejména je pak v této položce zjišťován názor respondenta, jakým způsobem se změnily jeho vztahy s rodinou v důsledku výkonu trestu odnětí svobody (viz Graf č. 2). Lze říci, že téměř 46 % dotázaných osob se domnívá, že jejich vztah s rodinou se díky pobytu ve vězení zhoršil. Jedná se konkrétně o 17 osob z 37. Celkem necelých 22 % respondentů uvedlo, že se jejich vztah s rodinou pobytem ve věznici nezměnil a necelých 30 % osob nedokáže tuto věc posoudit (odpověď „nevím“). Překvapením není, že pouze 1 osoba z 37 uvedla, že se její rodinné vztahy zlepšily, což zcela zřetelně poukazuje na fakt, že nástup člena rodiny do výkonu trestu odnětí svobody je obrovským zásahem do rodinného soužití.

Graf č. 2: Jakým způsobem ovlivnil první výkon trestu respondentů jejich vztahy s rodinou

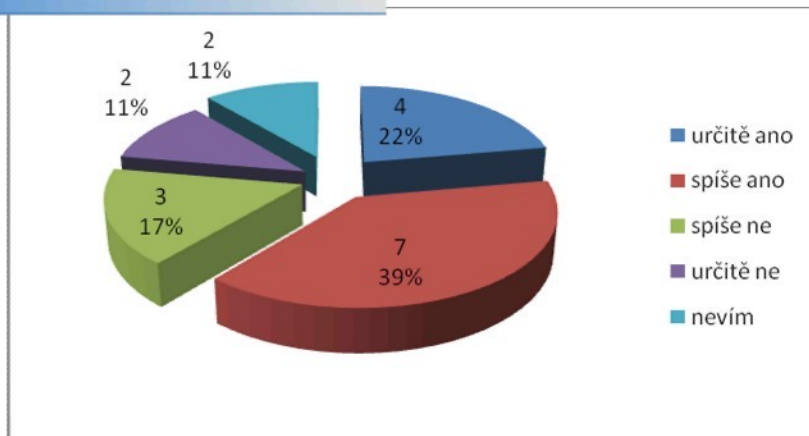
Stojí za zamyšlení, že v této části průzkumu uvedlo pouze 8 z 37 respondentů, že jejich vztah s rodinnými příslušníky se jejich pobytem ve věznici nezměnil, ačkoliv výsledek komparace dvou předcházejících položek zřetelně potvrdil, že změna se odehrála pouze u 7 z 37 respondentů. Čili dle předchozího vyhodnocení nemělo dojít ke změně u 30 respondentů. Vzhledem k opakované kontrole výsledků průzkumu lze předpokládat, že se nejedná o chybné zpracování výsledků, ale o nevědomý projev respondentů. Je totiž zřejmé, že málokterý jedinec je schopen si přiznat, že jeho vinou došlo ke zpretrhání rodinných vazeb a nejednotnost odpovědí respondentů v porovnání těchto 3 položek může být toho důkazem.

respondentů uvedlo 39 osob, že před svým nástupem do prvního výkonu trestu disponovalo trvalejším bydlením. Celkem 16 osob bylo tedy před nástupem do vězení bez bydlení. Pro zjištění dat týkajících se oblasti bydlení proto byly vyfiltrovány pouze osoby, které bydlení měly, tj. již zmíněných 39 osob, které představují více než 70 % z celkového počtu respondentů.

Z počtu 39 osob, které měly před nástupem do věznice bydlení trvalejšího charakteru, se jich do stejného místa bydliště vrátilo po propuštění pouze 21, tedy necelých 54 %. Zbýlých 46 % neboli 18 respondentů bylo nuceno hledat si po návratu z výkonu trestu nové bydlení. Nepochybným je fakt, že mnoho z těchto 18 respondentů mohlo o své bydlení přijít v souvislosti s platební neschopností, kdy po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody ztratili možnost hradit náklady spojené s udržením bydlení (nájemné, inkaso, vyúčtování plateb apod.). Tím mohlo dojít k výkonu práva pronajímatele či majitele nemovitosti na vystěhování respondenta nebo znemožnění jeho návratu do bytu či domu do doby uhrazení dluhu vzniklého za dobu respondentova pobytu ve věznici.

Na otázku, zda si respondenti myslí, že hlavní příčinou ztráty jejich původního bydlení byl právě jejich pobyt ve věznici, uvedli 4 respondenti (22 %) ze zmíněných 18, že určitě ano. Celkem 7 respondentů (39 %) se domnívá, že spíše ano. Dále 3 osoby (17 %) uvedly, že to spíše nebylo z tohoto důvodu a 2 respondenti (11 %) jsou si jisti, že se do původního bydlení nevrátili ze zcela jiných důvodů. Další 2 respondenti (tedy také 11 %) nedokážou situaci zhodnotit (odpověď „nevím“). Předmětem zkoumání nebylo zjištění toho, z jakých důvodů došlo k vystěhování respondentů, a to těch, kteří se domnívají, že přišli o bydlení v souvislosti s pobytem ve věznici, ale i těch, kteří si myslí, že to bylo z důvodu existence jiných příčin.

to, že se po výstupu ze svého prvního výkonu trestu nevrátili
zpřičiněno jejich pobytem ve věznici

11.4 Shrnutí důsledků pro respondenty

V této závěrečné položce dotazníku byl zjišťován subjektivní názor respondentů na důsledky výkonu trestu odnětí svobody na jejich život po propuštění. Tuto položku dotazníku lze považovat za jednu z nejzajímavějších, neboť byla prezentována formou otevřené otázky se zaměřením na získání odpovědí, které respondenti sami pocítují jako nejdůležitější a pro ně nejvíce zásadní. Záměrně nebylo ve znění otázky uvedeno sugestivní slovní spojení „negativní důsledky“, aby měl respondent prostor uvést i případné pozitivní dopady pobytu ve vězení na svůj následný život. Na tuto položku odpovídalo všech 55 respondentů, přičemž bylo zaznamenáno celkem 68 odpovědí. Téměř všechny odpovědi měly negativní význam, pouze dvě byly shledány jako pozitivní pro následný život respondentů (viz Tabulka č. 6, řádek č. 23 a č. 25).

Nejvíce respondentů shledalo jako nejdůležitější důsledek záznam v rejstříku trestů (celkem 10 osob). Další respondenti, kteří uváděli jako nejzávažnější důsledek záznam v rejstříku trestů, jej dávali do přímé souvislosti s horším sháněním zaměstnání (celkem 4 osoby). Lze tedy říci, že celkem 14 osob považuje za nejdůležitější důsledek fakt, že díky pobytu ve výkonu trestu jsou zatíženy absencí čistého rejstříku trestů. Ať již ve smyslu překážky pro nalezení zaměstnání, či z jiných důvodů, jimiž může být například veřejná stigmatizace apod.

Druhou nejčastější odpovědí byla ztráta přátel a známých (celkem 7 osob), na třetím místě pak byla nejvíce uváděna ztráta zaměstnání (celkem 6 osob) a na čtvrtém místě ztráta rodiny (5 osob). V menší míře se vykytovaly odpovědi: ztráta

...ní celkové finanční situace, případně získání „cejchu“ celkem 3 osoby uvedly, že výkonem trestu ztratily část života. Také 3 osoby uvedly, že po propuštění z výkonu trestu nepocíťovaly žádné obtíže ve svém následném životě. Další odpovědi se již vyskytovaly v nízkém či ojedinělém zastoupení. Z nejzajímavějších lze zmínit přenos zločineckých genů na potomky, psychické obtíže, alkoholovou či drogovou závislost či zklamání blízkých. Je zajímavé, že pouze jedna osoba uvedla jako nejdůležitější důsledek výčitky svědomí za spáchaný trestný čin. Dále jedna osoba výslovně uvedla, že za nejdůležitější důsledek považuje společenskou ostudu. Podobně zaměřený názor by však pravděpodobně bylo možné nalézt také v odpovědích typu získání statutu zločince. Jedna osoba pocíťuje strach z dalšího překročení zákona.

Pro přehled uvedených odpovědí slouží následující tabulka, která zobrazuje celkem 25 respondenty uvedených negativních důsledků. Zároveň spolu s důsledky jsou zde uvedeny počty odpovědí respondentů u jednotlivých tvrzení. Tvrzení jsou řazena dle počtu odpovědí respondentů.

Tabulka č. 6: Přehled subjektivních názorů respondentů

	důsledek	počet odpovědí
1	rejstřík trestů	10
2	ztráta známých	7
3	ztráta zaměstnání	6
4	ztráta rodiny	5
5	rejstřík trestů ve směru k zaměstnání	4
6	žádné problémy	3
7	statut zločince	3
8	ztracená část života	3
9	ztráta bydlení	3
10	nárůst dluhů	3
11	finanční obtíže	3
12	zklamání blízkých	2
13	drogová/alkoholová závislost	2
14	nízká kvalifikace	2
15	psychické obtíže	2
16	nesmířil jsem se dosud s uloženým trestem	1
17	nevím	1

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

	isledek	počet odpovědí
18	přenos zločineckých genů na potomka	1
19	nedostatek pojištění pro invalidní důchod	1
20	ukončení sportovní kariéry	1
21	nedokončení studia	1
22	ostuda	1
23	výčitky za spáchaný trestný čin	1
24	dlouhodobá nedůvěra blízkých	1
25	strach z dalšího překročení zákona	1

DKŮ PRAKTICKÉ ČÁSTI A **NÝCH PŘEDPOKLADŮ**

V rámci provedeného průzkumu byly stanoveny předpoklady, jejichž platnost byla pomocí provedeného dotazování ověřována. Platnost všech tří předpokladů byla potvrzena. Předpoklad, že většina respondentů strávila ve věznici v rámci svého prvního výkonu trestu odnětí svobody dobu nepřesahující 5 let, byl potvrzen. Z celkového počtu 55 osob odpovědělo 13 osob, že doba jejich prvního výkonu trestu činila méně než 1 rok. Dalších 28 osob uvedlo, že tento trest byl v rozsahu 1 – 5 let (viz strana 56). Celkem tedy 41 osob z 55 (to je téměř 75 % osob) uvedlo, že jejich první pobyt ve věznici nepřesáhl dobu 5 let.

Druhý předpoklad, že více než 1/3 dotázaných osob se domnívá, že měla po propuštění ze svého prvního výkonu trestu obtíže nalézt zaměstnání, byl také potvrzen. Celých 80 % respondentů neboli 44 osob z 55 dotázaných v průzkumu uvedlo, že po návratu z výkonu trestu pociťovalo obtíže v oblasti hledání zaměstnání (viz strana 61). Těchto 44 respondentů představuje více než 2/3 z celkového počtu 55 respondentů. Výsledná hodnota tedy přesáhla odhadovanou hodnotu více jak dvojnásobně.

Také poslední předpoklad se podařilo ověřit. Bylo předpokládáno, že průzkumem se prokáže, že nejméně 20 % respondentů pociťovalo po návratu z prvního pobytu ve věznici zhoršení v oblasti rodinných vazeb. Samotným průzkumem pak bylo zjištěno, že tyto obtíže pociťovalo celkem 46 % osob, což činí 17 osob z 37 (viz strana 65).

Průzkumem bylo zjištěno, že velmi mnoho dotázaných osob pociťovalo v souvislosti se svým prvním pobytem ve výkonu trestu obtíže nejrůznějšího charakteru. Naznačují to především výsledky odpovědí respondentů na otázky týkající se zaměstnání a rodiny. V oblasti zaměstnání nejvíce respondenty tíží fakt, že díky záznamu v rejstříku trestů obtížně sháněli či doposud shání nové zaměstnání. Dále, 19 osob z 22 se domnívá, že ztratilo své původní zaměstnání v důsledku svého prvního pobytu ve věznici. Jedná se o velmi vysoké číslo, které vypovídá o tom, jak obsáhlé negativní důsledky může pobyt ve výkonu trestu pro jedince mít. Stejně tak o tom může vypovídat zjištění, že s 11 osobami z 37, to je téměř se 30 % osob, přestala jejich rodina komunikovat v přímé souvislosti s jejich nástupem do věznice. Celkem 24

dá 65 %, pak uvedlo, že pocíťovalo určité problémy svého uvěznění. A pouze 13 respondentů, neboli 35 % z počtu 37 respondentů vnímalo kontakt s rodinou jako zcela bezproblémový.

Provedeným průzkumem bylo zjištěno, že respondenti se setkávali po svém propuštění z výkonu trestu s mnohými negativními důsledky v různých oblastech svého života. Vzhledem k tomu, že téměř 75 % dotázaných osob strávilo ve výkonu trestu dobu kratší než 5 let, lze usuzovat, že i krátkodobější pobyt ve výkonu trestu má na respondenty a jejich následný život poměrně zásadní vliv. Lze proto v případě provedeného průzkumu popřít tvrzení, že i při předpokládaném kvalitním výchovně - nápravném působení ze strany odborných pracovníků vězeňství, nemá krátkodobý pobyt ve výkonu trestu závažnější důsledky na život propuštěných, jak je mnohdy veřejně proklamováno.

Z poznatků uvedených v teoretické části, lze jednoznačně usuzovat, že pro jedince, který opouští výkon trestu odnětí svobody, není návrat do běžného života jednoduchý. Je více než zřejmé, že takový člověk má velmi ztíženo společenské uplatnění, což ve svém důsledku může mít zásadní vliv na jeho celkový život a případně může vést ke sklouznutí jedince zpět k patologickému chování.

Pro jedince, který chce žít běžným životem, je zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody velkou stigmatizací. Díky této zkušenosti je omezen v mnoha možnostech a může se díky ní dostat až na okraj společnosti. Získání bydlení a následně zaměstnání a jeho udržení je první zkouškou jedince po návratu z výkonu trestu odnětí svobody, kterou může sobě i okolí dokázat pozitivní změnu ve svém chování. Pokud však bude tento jedinec omezován v možnostech zaměstnávání díky tomu, že prošel výkonem trestu, nelze předpokládat, že by kdy bylo dosaženo plné resocializace. Ztrátou zaměstnání to u propuštěných osob totiž většinou nekončí. Pokud není jedinec schopen finančně zabezpečit rodinu (případně ji jinak zklame), ta ho často opouští. Následně velmi snadno ztrácí také bydlení a dostává se tak do sociální pasti. Z tohoto začarovaného kruhu lze jen velmi těžko vystoupit a jedinec se snáze dostává do situací, v nichž hrozí recidivující chování.

Soudobá společnost klade neúměrně vysoké nároky na každého ze svých členů. Očekává jistou nezávislost, finanční a sociální sebeobslužnost, pracovní aktivitu a ekonomickou prosperitu. Všeobecně je proklamován hmotně zabezpečený, vzdělaný a na společnost neodkázaný jedinec. Avšak člověk, který prošel výkonem trestu odnětí svobody, leckdy dlouhodobým, jen málokdy může splňovat představy, jaké jsou společností očekávány. I přesto, že je české vězeňství poměrně dobře koncipováno, stigmatizaci způsobené pobytem ve věznici zabránit nedokáže.

Za účelem ověření poznatků prezentovaných v teoretické části byl proveden průzkum, který sledoval cíl bakalářské práce a směřoval k ověření platnosti předpokladů. Stanovené předpoklady byly ověřeny a prokázaly, že u respondentů se ve velké míře objevovaly po jejich propuštění z prvního výkonu trestu odnětí svobody negativní sociální důsledky popisované v teoretické části této práce.

ly korelují s obecnými poznatky uvedenými v teoretické
skytu negativních sociálních důsledků. Respondenti dle
očekávání stanovených v předpokladech průzkumu pocíťovali největší obtíže ve sféře
rodinných vztahů, zaměstnání a bydlení. Průzkumem bylo potvrzeno, že respondenti
po svém propuštění z prvního výkonu trestu intenzivně vnímali svou stigmatizaci a
narušení stěžejních oblastí svého života.

Cílem této práce bylo poukázat na problém zařazování osob propuštěných
z výkonu trestu zpět do společnosti. Zviditelnit nejčastější obtíže, s nimiž se tito lidé
po výstupu setkávají a také upozornit na skutečnost, že tyto problémy nejsou jen
záležitostí individuální, daného jedince, ale že se jedná o celospolečenský problém,
který je nutno řešit v celé jeho šíři, za komplexní pomoci společnosti.

Sekundární obtíže spojené s důsledky uvěznění mohou být pro následující život propuštěných osob velmi významné. Předcházet tomuto lze pomocí kvalitních a efektivních programů zacházení, které mohou společně s odborným kontinuálním působením snížit dopady samotného výkonu trestu a dopomoci ke snazšímu návratu do běžného života.

Za velmi vhodnou a účinnou možnost snižování negativních dopadů výkonu trestu na propuštěné lze považovat kontinuální sociální práci. Bohužel i ta má své nedostatky, díky nimž je podíl osob s problematickým výstupem z věznice stále vysoký. Zásadní význam kontinuální sociální práce je na mnohých úřadech i ve vězeňských zařízeních podceňován a prováděn pouze formálně. Odborní pracovníci nedisponují dostatečnou informovaností, chybí náležité metodické pokyny a především finanční prostředky pro realizaci tohoto druhu práce. Je nutné posílit personálně i kompetenčně funkci sociálních kurátorů, stejně tak jako odborných pracovníků ve věznicích. Individualizovaným přístupem a zkvalitněním péče o odsouzené i propuštěné lze následky výkonu trestu minimalizovat.

Lze říci, že je nezbytné, aby byla ze strany státu učiněna opatření, která by zamezila následné stigmatizaci a potlačování práv osob, které se vrací z výkonu trestu. Jedním z řešení by mohlo být podporované zaměstnávání těchto osob, kdy by stát přispíval formou dotací či daňových úlev zaměstnavatelům, kteří by zaměstnávali osoby propuštěné z výkonu trestu. Zřízení sociálních firem jakožto zdroje pracovních míst pro hůře zaměstnatelné propuštěné osoby by mohlo být také účinným řešením. Jednodušší metodou by pak bylo větší a účelnější využívání alternativních trestů, stejně tak jako větší využívání práce probačních pracovníků jakožto předcházení stigmatizace odsouzených. Tento model však samozřejmě není možné aplikovat vždy, je nutné respektovat aktuální právní úpravu trestních záležitostí. V každém případě je však třeba ze strany společnosti zajistit větší podporu osobám, které opouštějí věznici. Neboť schopnost účelného nápravného působení na vězně, stejně tak jako schopnost zamezit jejich stigmatizaci po propuštění z výkonu trestu, je základní známkou vyspělosti dané společnosti.

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně. Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-555-6.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava et al. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. 3. přeprac. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava., MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Úvod do penologie*. 1. vyd. Praha: Sociálně-právní institut, spol. s.r.o. Most, 1997. 111 s.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, SEDLÁČEK, Vojtěch. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, katedra kriminologie, 2002. 148 s. ISBN 80-7251-104-1.

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství I. Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996. 64 s. ISBN 80-7040-235-0.

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství II. Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. 103 s. ISBN 80-7040-376-4-0.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. opr. vyd. Praha: Portál, 2004. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. 160 s. ISBN 80-85850-76-1.

penologie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 75

s. ISBN 80-210- 1248-X.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2008*. [on-line]
[cit. 2009-11-17].

Dostupné z:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>

Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999. 1. vyd. Praha: Český helsinský
výbor, 2000. 72 s. ISBN 80-86436-00-4.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie I. Díl. Úvod do teorie trestu a trestání* 1. vyd.
Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 57 s. ISBN55-045-07.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. Díl. Negativní jevy ve vězení*. 1. vyd.
Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 69 s. ISBN55-047-07.

ŠVINGALOVÁ, Dana, PEŠATOVÁ, Ilona. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby
bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 78 s. ISBN 80-
7372-046-9.

UHLÍK, Jan. *F.J.Řezáč – reformátor vězeňství a školství v 19. století*. 1. vyd. Praha:
Vězeňská služba ČR, 1997, 145 s. ISBN 80-238-1502-4.

ÚPLNÉ ZNĚNÍ č. 768. *Trestní předpisy. Stav k 1.1.2010*. Přepřac. vydání. Ostrava:
Sagit, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2.

ÚPLNÉ ZNĚNÍ č. 568. *Zákoník práce 2007. Stav k 1.1.2007*. Přepřac. vydání. Ostrava:
Sagit, 2006. 112 s. ISBN 978-80-7208-574-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. vyd. Praha:
Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

Statistická ročenka VŠČR za rok 2008. [on-line] [cit. 2009-

Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/Statistické%20ročenky/Statistická%20ročenka%20Vězeňské%20služby%202008.pdf>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Vězeňská služba bojuje s nárůstem počtu vězňů.* 4.7.2009. [on-line] [cit. 2009-11-17].

Dostupné z: <http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=1122>

Příloha č. 1

Statistika uložených trestů v letech 1971 – 2008

(zdroj: MINISTERSVTO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2008*, s. 429. [on-line] [cit. 2010-03-07]. Dostupné z:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>)

Příloha č. 2

Statistika odsouzených osob v letech 1971 – 2008

(zdroj: MINISTERSVTO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2008*, s. 428. [on-line] [cit. 2010-03-07]. Dostupné z:

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>)

Příloha č. 3

Počty odsouzených ve vazebních věznicích a věznicích k 31.12.2008

(zdroj: VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistická ročenka VSČR za rok 2008*, s. 34 [on-line] [cit. 2010-03-07].

Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/Statistické%20ročenky/Statistická%20ročenka%20Vězeňské%20služby%202008.pdf>)

Příloha č. 4

Báseň klienta sociální kurátorky zaslaná z výkonu trestu, vyjadřující nejistotu a obavy ze života a společnosti

Příloha č. 5

Průvodní dopis a dotazník předávaný respondentům provedeného průzkumu

Příloha č. 6

Instrukce pro vyplnění dotazníku zasílané elektronicky osloveným odborným pracovníkům, kteří se podíleli na provedení průzkumu

Statistika uložených trestů v letech 1971 – 2008

Rok	NEPO	%	PO	%	peněžitě tresty	%	obecně prospěšné práce	%	jiné samost. uložené	%	upuštěno od potrestání	%
1971	35335	35,7	38856	39,3	5671	5,7	-	-	1151	1,2	2678	2,7
1972	30429	32,8	38117	41,0	6047	6,5	-	-	1179	1,3	2382	2,6
1973	24641	31,1	34574	43,7	4522	5,7	-	-	963	1,2	1530	1,9
1974	26472	31,1	36341	42,6	5932	7,0	-	-	675	0,80	1643	1,9
1975	26848	36,9	29232	40,2	4570	6,3	-	-	445	0,60	1170	1,6
1976	25503	31,5	34595	42,7	6014	7,4	-	-	577	0,70	1476	1,8
1977	24439	32,1	30365	39,9	6262	8,2	-	-	486	0,60	1356	1,8
1978	25221	34,0	25481	34,3	5774	7,8	-	-	502	0,70	1273	1,7
1979	24000	34,5	21405	30,8	5349	7,7	-	-	378	0,50	1118	1,6
1980	24222	39,8	17223	28,3	4415	7,3	-	-	243	0,40	817	1,3
1981	26240	36,6	21062	29,4	5721	8,0	-	-	248	0,30	1055	1,5
1982	28028	36,7	22307	29,2	7658	10,0	-	-	255	0,30	1209	1,6
1983	27767	34,7	23752	29,7	9210	11,5	-	-	322	0,40	1201	1,5
1984	28474	34,0	24572	29,3	10610	12,7	-	-	407	0,50	1282	1,5
1985	25993	38,3	19565	28,8	8468	12,5	-	-	251	0,40	865	1,3
1986	26331	33,8	22718	29,2	11202	14,4	-	-	321	0,40	1041	1,3
1987	25773	32,7	22085	28,0	12084	15,3	-	-	311	0,40	1183	1,5
1988	23288	33,7	19064	27,6	10428	15,1	-	-	342	0,50	1100	1,6
1989	18284	31,7	17194	29,8	8992	15,5	-	-	330	0,60	879	1,5
1990	5687	30,1	7828	41,5	3153	16,7	-	-	114	0,60	572	3,0
1991	8261	29,5	15106	54,0	3369	12,0	-	-	223	0,80	1005	3,6
1992	7430	23,9	18446	59,4	3551	11,4	-	-	259	0,80	1346	4,3
1993	8244	23,4	20201	57,5	4591	13,1	-	-	339	1,00	1782	5,1
1994	11126	21,4	33554	64,6	5648	10,9	-	-	427	0,80	1176	2,3
1995	12552	22,8	35724	65,0	4978	9,1	-	-	471	0,90	1232	2,2
1996	13375	23,1	37020	63,9	4734	8,2	725	1,3	427	0,70	1693	2,9
1997	13933	23,3	37190	62,2	4703	7,9	1600	2,7	488	0,80	1863	3,1
1998	14656	27,1	33059	61,1	2634	4,9	1776	3,3	372	0,70	1586	2,9
1999	15340	24,5	38188	61,0	3370	5,4	3215	5,1	707	1,1	1774	2,8
2000	14114	22,3	35617	56,3	3571	5,6	7084	11,2	754	1,2	2071	3,3
2001	12533	20,8	32817	54,5	3324	5,5	8835	14,7	589	1,00	2084	3,5
2002	9659	14,8	34942	53,7	3500	5,4	13424	20,6	1165	1,8	2408	3,7
2003	9797	14,8	35676	53,9	2941	4,4	13592	20,6	1590	2,4	2535	3,8
2004	10182	14,9	36162	52,8	2913	4,3	13031	19,0	1622	2,4	2817	4,1
2005	10078	14,9	36006	53,3	2663	3,9	11990	17,7	1763	2,6	2891	4,3
2006	9997	14,4	38657	55,7	2678	3,9	11787	17,0	1386	2,0	2723	3,9
2007	9871	13,0	42242	55,8	4552	6,0	11921	15,7	1206	1,6	2868	3,8
2008	10255	13,5	42157	55,6	5307	7,0	11193	14,8	993	1,3	2684	3,5

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Statistická ročenka kriminality za rok 2008, s. 429.

Statistika odsouzených osob v letech 1971 – 2008

Rok	Odsouzeno osob	z toho			
		mladistvých	%	žen	%
1971	98856	9435	9,5	15974	16,2
1972	92857	9291	10,0	13649	14,7
1973	79172	7704	9,7	9916	12,5
1974	85209	7963	9,3	12005	14,1
1975	72770	5810	8,0	10349	14,2
1976	80947	5791	7,2	11024	13,6
1977	76135	5193	6,8	10036	13,2
1978	74186	4851	6,5	9418	12,7
1979	69484	4533	6,5	9130	13,1
1980	60861	4121	6,8	7927	13,0
1981	71699	5618	7,8	10175	14,2
1982	76389	5884	7,7	11022	14,4
1983	80031	6430	8,0	11018	13,8
1984	83804	6755	8,1	12131	14,5
1985	67899	5433	8,0	9723	14,3
1986	77837	6709	8,6	11049	14,2
1987	78859	7034	8,9	11654	14,8
1988	69012	6167	8,9	10073	14,6
1989	57743	5378	9,3	8026	13,9
1990	18871	2256	12,0	1866	9,9
1991	27964	3500	12,5	2541	9,1
1992	31032	4169	13,4	2810	9,1
1993	35157	5200	14,8	3085	8,8
1994	51931	6034	11,6	4445	8,6
1995	54957	6192	11,3	4588	8,3
1996	57974	6239	10,8	5245	9,0
1997	59777	6423	10,7	5416	9,1
1998	54083	4615	8,5	4696	8,7
1999	62594	4721	7,5	6226	9,9
2000	63211	4252	6,7	6961	11,0
2001	60182	3912	6,5	6792	11,3
2002	65098	3948	6,1	7812	12,0
2003	66131	3558	5,4	8100	12,2
2004	68443	3235	4,7	8229	12,0
2005	67561	3069	4,5	8937	13,2
2006	69445	2773	4,0	9938	14,3
2007	75728	2949	3,9	9392	12,4
2008	75761	2906	3,8	9274	12,2

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Statistická ročenka kriminality za rok 2008, s. 428.

Počty odsouzených ve vazebních věznicích a věznicích k 31.12.2008

Vazební věznice a věznice	Typ věznice													
	S dohledem		S dozorem		S ostrahou		Se zvýšenou ostrahou		Mladiství		Celkem odsouzení		Celkem odsouzení	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž		
Bělušice			32		594						626	0	626	
Brno	35		333	13	67		6		2		443	13	456	
Břeclav	71		6		84						161	0	161	
České Budějovice			152	2	22						174	2	176	
Drahonice	23		235								258	0	258	
Heřmanice			125		625						750	0	750	
Horní Slavkov					884						884	0	884	
Hradec Králové	135		45	7	59						239	7	246	
Jiřice			51		485						536	0	536	
Karviná			116				65				181	0	181	
Kuřim			180		376						556	0	556	
Kynšperk nad Ohří			579		165						744	0	774	
Liberec	2		171	1	67					1	241	1	242	
Litoměřice	1		84	10	46	2			1		132	12	144	
Mírov			9		36		328				373	0	373	
Nové Sedlo			542								542	0	542	
Odolov	35		298								333	0	333	
Olomouc			101	1	15				2		118	1	119	
Opava		11	178	103		83		20	63		241	217	458	
Oráčov			49		527						576	0	576	
Ostrava	1		149	23	46	1	1		2		199	24	223	
Ostrov			966	4	21		1		1		989	4	993	
Pardubice			477		208						685	0	685	
Píseň	22		17	1	981		10				1030	1	1031	
Praha - Pankrác	24		225	9	206	1	6	1			462	10	472	
Praha - Ruzyně	2	14	211	46	20	2	1				234	62	296	
Příbram	26		55	882							963	0	963	
Rýnovice			81		510						591	0	591	
Stráž pod Ralskem			593		394						987	0	987	
Světlá nad Sázavou		4		321		208				4	0	537	537	
Teplice			32		5						37	0	37	
Valdice			27		342		734				1103	0	1103	
Vinařice			54		1067						1121	0	1121	
Všehrady	102		323						74		499	0	499	
Znojmo	1		189		10				1		201	0	201	
Celkem	480	29	6685	541	8744	297	1152	20	148	4	17209	891	18100	
Celkem	509		7226		9041		1172		152		18100		18100	

Zdroj: Vězeňská služba ČR, Statistická ročenka VSČR za rok 2008, s. 34.

Život a smrt

Je to už 22 let co hoří má svíce
co zrodil jsem se z popela a prachu
nemám moc a nechci víc
ale nemohu se zbavit strachu
že člověk se rodí pro smrt
a smrt je jeho osud.

Život jsou čtyři holí stěny
okno ve kterém je mříž
prokletí malý vlhký cely
jdeš ke smrti blíž a blíž
nic mi neříkej já svý vím
smrt štípne do očí jak jedovatý dým.

Život chutná jako rána pěstí
tvoje ruce zbarvený jsou krví
a věř že není štěstí
když vyvázneš ze života živý
protože život je těžkej dlouhej sen
a smrt jsou dveře ven.

Myslel jsem si, že se učím žít
ale zatím se učím umírat
plody z rajský zahrady dál musí hnit
bůh ti zlomí ruce když je chceš otrhat
ty plody chutnají olovem
jsou otrávený všedním životem.

Celej život hledáš ráj
rozhlížíš se kolem sebe
iluze jak slunce zapadají
za obzor kde končí nebe
nebe a hvězdy co máš rád
odchází tam-kam andělé chodí spát.

x.

Král svolal dvorní shromáždění,
chtěl majít rým na hlásku x.
A když mu rádcí utrápení,
řekli, že takový rým není
král pravil, škoda kruci fix.

jsem studentka III. ročníku oboru Penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci a v rámci mého studia provádím průzkum týkající se výkonu trestu odnětí svobody.

Poznatky zjištěné v tomto průzkumu na základě Vašich pravdivých odpovědí budou použity pouze ke studijním účelům, zejména k vypracování mé bakalářské práce.

Prosím Vás o pomoc při realizaci tohoto průzkumu, a to vyplněním přiloženého dotazníku. Současně Vás prosím o pravdivé a úplné vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní.

Ve všech otázkách v dotazníku nabízím několik možných odpovědí, z nichž křížkem označíte jednu správnou, výjimečně více správných odpovědí (pokud je možno zaškrtnout více správných odpovědí, je to vždy uvedeno za zněním otázky). Pokud Vám nevyhovuje žádná z nabízených odpovědí, napište prosím vlastní variantu odpovědi. Pokud by pro Vás bylo složité odpovídat na uvedené otázky pravdivě, dotazník prosím vůbec nevyplňujte. Děkuji.

Pro úplnost ještě jednou uvádím, že se jedná o anonymní dotazník, proto jej prosím nepodepisujte!

Předem Vám děkuji za Vaši otevřenost, spolupráci a čas věnovaný vyplnění dotazníku.

Martina Pincová

DOTAZNÍK

1) Vaše pohlaví:

- ☐ žena
- ☐ muž

2) Váš věk:

- ☐ 18-30
- ☐ 31-50
- ☐ 51-70
- ☐ 71 a více

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- ☐ základní
- ☐ vyučen/a
- ☐ střední škola s maturitou
- ☐ vyšší odborné
- ☐ vysokoškolské

4) Kolikrát jste byl/a ve výkonu trestu odnětí svobody?

- ☐ 1x
- ☐ 2x
- ☐ 3x
- ☐ 4x a více

(Pokud jste byl/a ve věznicí vícekrát než jednou, na následující otázky odpovídejte prosím tak, jaká byla Vaše situace v průběhu a po **prvním výkonu trestu**)

5) Jak dlouho Váš první pobyt ve věznicí trval?

- ☐ méně než 1 rok
- ☐ 1 – 5 let
- ☐ 6 – 10 let
- ☐ 11 let a více

6) Měl/a jste před svým prvním nástupem do věznicí trvalé zaměstnání?

- ☐ ano
- ☐ ne (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 9)

7) Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ANO, uveďte prosím, zda jste do stejného zaměstnání nastoupil/a i po návratu z vězení:

- ☐ ano (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 11)
- ☐ ne
- ☐ jiná možnost (rozeptejte prosím):.....

8) Pokud jste po návratu z prvního výkonu trestu nenastoupil/a do původního zaměstnání, myslíte si, že důvodem ztráty tohoto zaměstnání byl právě pobyt ve věznicí?:

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ jiná možnost (prosím rozeptejte):.....

9) Pociťoval/a jste po návratu z Vašeho prvního pobytu ve věznicí problémy s nalezením zaměstnání?

- ☐ ano
- ☐ ne (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 11)

10) Pokud ano, co si myslíte, že bylo příčinou těchto problémů? (můžete zaškrtnout více správných odpovědí)

- ☐ kvůli záznamu v rejstříku trestů
- ☐ díky pobytu ve vězení jsem neměl/a dostatečnou praxi
- ☐ nevyhovovaly mi nabízené pracovní nabídky
- ☐ jiná možnost (prosím rozeptejte):.....

11) Máte rodinu? (rozumí se manžel/ka, bývalý/á manžel/ka, děti, sourozenci, rodiče)

- ☐ ano
- ☐ ne (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 15)

12) Uveďte prosím, jak se k Vám chovala rodina po dobu Vašeho prvního pobytu ve věznici:

- ☐ udržovali se mnou kontakt (navštěvovali mne nebo mi psali dopisy) po celou dobu
- ☐ z počátku se mnou komunikovali, později již ne
- ☐ od doby nástupu do věznice se mnou rodina nekomunikovala
- ☐ nebyli jsme v kontaktu již před mým nástupem do věznice
- ☐ jiná možnost (prosím rozepište):.....

13) Napište prosím, jakým způsobem se k Vám chovala rodina po prvním návratu z věznice:

- ☐ snažili se mi pomoci
- ☐ byli jsme v kontaktu, ale pomoc mi nenabídli
- ☐ ukončili se mnou styky - nejsme v kontaktu
- ☐ dlouho jsme nebyli v kontaktu, ale nyní již jsme
- ☐ jiná možnost (rozepište prosím):.....

14) Váš první výkon trestu Vaše vztahy s rodinou:

- ☐ zlepšil
- ☐ nezměnil
- ☐ zhoršil
- ☐ nevím

15) Měl/a jste před nástupem do prvního výkonu trestu bydlení? (byt, dům, pokoj, ubytovna,...)

- ☐ ano
- ☐ ne (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 18)

16) Vrátil/a jste se do stejného místa bydliště i po návratu z věznice?

- ☐ ano (pokud jste zvolil/a tuto odpověď, pokračujte prosím až otázkou č. 18)
- ☐ ne

17) Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a NE, myslíte si, že příčinou ztráty tohoto bydlení byl Váš pobyt ve věznici?

- ☐ určitě ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ určitě ne
- ☐ nevím

18) Co považujete za nejdůležitější důsledek svého prvního výkonu trestu na Váš život po propuštění? Rozepište prosím:

.....

.....

.....

Děkuji Vám za Váš čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku!

Pincová Martina, DiS.

Příloha č. 6

Od: "Pincová Martina, DiS." <martina.pincova@ddc.cz>
Datum: 23. února 2010 19:14
Komu: <pavel.penkava@praha1.cz>; <michal.kadlec@praha1.cz>; <ivan.novotny@praha1.cz>; <trckovap@p2.mepnet.cz>; <vladimirb@praha3.cz>; <josefw@praha3.cz>; <jaroslavab@praha3.cz>; <zdenka.buresova@praha4.cz>; <renata.hejlova@praha5.cz>; <khorejso@praha6.cz>; <KrupickovaZ@p7.mepnet.cz>; <petr.cejnar@praha8.cz>; <milan.vodnansky@praha8.cz>; <milan.mahdalik@praha8.cz>; <pavel.bina@praha8.cz>; <jan.prenosil@praha8.cz>; <horaki@praha9.cz>; <vaclavj@praha10.cz>; <jebavaz@p11.mepnet.cz>; <teturovas@p11.mepnet.cz>; <idavidova@p12.mepnet.cz>; <ReslovaE@p13.mepnet.cz>; <SuchoparovaM@p13.mepnet.cz>; <ExnerovaE@p13.mepnet.cz>; <bradac@p14.mepnet.cz>; <KrpesovaZ@p15.mepnet.cz>; <GorczycovaJ@p15.mepnet.cz>; <UhlirvaH@p15.mepnet.cz>; <jana.cerna1@p16.mepnet.cz>; <safarikovae@repy.mepnet.cz>; <oh@letnany.cz>; <linda.alijevova@kbely.mepnet.cz>; <Ingrid.bujnakova@kbely.mepnet.cz>; <Stanislava.Jakesova@pocernice.cz>; <olga.drechslerova@p22.mepnet.cz>

Připojit: dotaznik-varianta2.doc
Předmět: Proba o spolupráci

Vážení kolegové,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. Při výkonu zaměstnání studuji vysokou školu v Liberci - obor Penitenciární péče. V rámci zakončení mého studia zpracovávám Bakalářskou práci na téma "Důsledky výkonu trestu odnětí svobody". Součástí této práce je průzkum provedený na osobách, které v průběhu svého života nějakou dobu pobývaly ve výkonu trestu. Za účelem realizace průzkumu Vás moc prosím o pomoc. Ta by spočívala v tom, pokud byste byli tak laskaví, že byste s jedním (nebo s více 😊 - čím více, tím pro mne samozřejmě lépe) ze svých klientů (**pouze dospělí klienti!!!!**) vyplnili dotazník přiložený v příloze tohoto e-mailu a vyplněný mi jej zaslali zpět. Jeho vyplnění by nemělo zabrat více než 5 - 10 minut a pro mne by to byla velká pomoc.

Instrukce pro vyplnění dotazníku:

- 1) dotazník si prosím uložte do svého PC
- 2) vyplnění proveďte "vytučením" správné odpovědi nebo doplněním odpovědi, pokud nebudete vybírat z nabízeného výběru
- 3) vyplněný dotazník uložte ve svém PC a poté vložte jako přílohu do e-mailu a odešlete na stejnou adresu, z které jste jej obdrželi (případně je možné jej vyplněný zaslat v tištěné podobě na adresu: Martina Pincová, Holandská 19, 10100, Praha 10)
- 4) vhodným klientem pro vyplnění dotazníku je klient dospělý, jakéhokoliv věku, pohlaví, vzdělání apod., který prošel výkonem trestu odnětí svobody (tedy ne jen výkonem vazby) - i opakované pobyty
- 5) dotazník je zcela anonymní, jméno klienta nikde proto neuvádějte (klienta prosím ubezpečte, že nemusí mít obavy ze zneužití jeho odpovědí, které budou využity pouze ke studijním účelům)
- 6) ve většině otázek dotazníku je na výběr několik možností a dále možnost doplnit jinou variantu odpovědi, která je klientovi bližší než ty nabízené. Pokud však klient zvolí odpověď "jiná možnost", je třeba toto rozvést (pouhé zaškrtnutí bez uvedení konkrétní odpovědi je pro účel mého dotazníku bohužel nevyhovující). Najdete zde také otázky tzv. filtrační, v nichž při zvolení konkrétní odpovědi postoupíte kupředu o několik otázek vpřed. Postupujte prosím proto dle instrukcí uvedených v každé otázce.
- 7) vyplněný dotazník mi zašlete prosím **nejpozději do 15.3.2010.**

Předem Vám mnohokrát děkuji za pochopení a za Vaši spolupráci, které si nesmírně vážím. Výsledky provedeného výzkumu Vám mohu pro zajímavost po jejich zpracování na vyžádání zaslat (nejdříve koncem dubna 2010).

Ještě jednou děkuji, s pozdravem,

Martina Pincová, DiS.